GOD. VII. BROJ 9.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

VINKO DORČIĆ: Olujna noć. — KOSTA ŠANIĆ: Moj Kastore. — DRAG. SUPANC: Nostalgija. — S. S. SOKOLAČKI: Uzidano zlato. — S. P. BOŠKOVIĆ: Moja sreća. — Dr. S. PLIVELIĆ: Memoari iz moga đakovanja. — T. N.: Moja tuga. — NIKICA ŠOP: Smrzla fontana. — IVO NJANIN: Jutro. — M. DELENARDO: Mojoj tuzi. — KREŠIMIR GEORGIJEVIĆ: Aleksa Šantić. — KATICA AGIĆ: Na Golgoti. — BRANKO BUNIĆ: Proljetni dan. — Dr. F. BUČAR: Uspomene iz Italije. — JOSIP KATALINIĆ: Sneni pejsaž.

LISTAK: A. Muradbegović: Lutka u životu djeteta. — F. PETRIĆ: Slike iz naše kulturne povijesti. — V. Pavičić: Mozart u Sikstinskoj kapeli. — STJ. ŠKREBLIN: Postanak metričkog sustava mjera. — Nešto o naliv-peru. KRONIKA. — ZABAVA I ŠALA. — PORUKA UREDNIŠTVA.

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREĐUJE DR. FERDO NIKOLIĆ.
»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. ZA ĐAKE 36 Din., ZA OSTALE 40 Din., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU DR. FERDI NIKOLIĆU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DINARA.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

Veliki izbor Engleskih tkanina
te Engleskog platna

preporuča

TURNER i PEŠIĆ

Ilica broj 35 **ZAGREB** Tel. 20-49.

Solidna podvorba

GODINA VII. U ZAGREBU, DNE 1. SVIBNJA 1924. BROJ 9.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

OLUJNA NOĆ

U kući je Mare Pamićeve bilo tjeskobno. Spustila se već noć, gusta oktobarska noć. Nebo se prekrilo tmastim oblacima, i sve je izgledalo tako tamno, crno, kao prekriveno nekom gustom koprenom. Još je u sumrak bilo vedro, no naglo se odnekud skupili oblaci, i sve izgleda, da se sprema oluja. Katkad zašume smokve pokraj kuće, i ne zna se, hoće li nagrnuti južina ili bura. Sumorna tišina kao da sprema nešto strašno.

A u kući je tiho i tjeskobno. Tiha vatra na niskom ognjištu i u l j e n i c a slabo rasvjetljuju malenu, siromašnu kuhinju tako, da strop i kutovi tonu u sjeni. Nedaleko od ognjišta stoji zelena kredenca urešena primitivnom ornamentikom, a do nje ovisoki stalak s bekrenim kablom za vodu. Vatra plamti, uljenica podrhtava te pojas sjene skače po zidu i sad otkriva sad pokriva nekoliko fotografija i par svetih slika, što vise na zidu. Mara sjedi na niskom ognjištu i zamišljeno gleda u vatru, a sve prisluškuje svakom dašku vjetra, što šušti među smokvama. Eto, danas joj je podvečer otišao zaručnik Đuro u braceri tamo pod goru, da proda zadnje grožđe.

— Trebat će nam za ženidbu, rekao joj je Đuro pri odlasku. Evo još ovaj put, dobra je cijena, a onda poslije berbe, znaš, Maro, bit će nam svatovi.

Tiho se na to nasmiješila, ali kao da joj nije išlo od srca. I gledala je Đura, snažnog crnomanjastog mladića, gdje se sprema na put. Sjedila je na obali na kamenom stupu, a Đuro je zavrnuo rukave od košulje i dizao jedro, a nato se zajedno s Barom »Kinezom« prihvatio vesala, i bracera se otisnula od kraja.

— Zbogom, Maro, viknuo joj je Đuro, prekosutra sam kod kuće.

— E, ne ćeš ga vidjeti prije godine dana, nasali se Bare »Kinez«, evo idemo u Kinu.

— Zbogom, Đuro, odvratila je, umorit ćeš se veslanjem.

— Bit će vani štogod vjetra, pa ćemo na jedro, odgovorio je i prionuo uz veslo.

Barka je lako klizala, i vesla su sjekla glatku površinu mora, a kad bi se digla, padale bi s njih kaplje mora i vraskale mirnu površinu. Trobojna je zastava na jarbolu lako lepršala, i Mara je dugo gledala za njom. U daljini joj se barka pričinjala kao crna buba, što se širi i skuplja dvije noge. A tako joj je bilo mučno gledati u daljinu! Sunce se već bilo dobrano nagnulo, a zrak kao da je bio ispunjen nekom svijetlom maglom, što joj je bola oči. A barka je zamicala u tu maglu i kad je nestala za rtom na lijevo, Mara se prenula, zaogrnula rubac oko vrata i uputila se kući. I cijelu je večer nekako nemirna i ne može da se pravo prihvati posla. Majka, niska starica, što tiho poput mrava tapka kućicom i uvijek skrbna, uvijek ozbiljna radi, spremila je večeru, no Mara je slabo što okusila i sad još osjeća zalogaje teške ko kamen. I sve poslije, dok majka šuška po kući i redi sad ovo, sad ono, Mara sjedi na ognjištu i gleda nepomično u vatru. A vani se već čuje mukli šum vjetra i na svaki jači dah osjeća Mara, kako je prolaze srsi i kako joj krv udara u glavu.

— Oh, samo da ne bude zla, a oni još nisu ni na polovici puta. Ali zašto Đuro voli da uvijek noću putuje? No neka za ovaj put, ali više ga ne puštam noću. Evo, vjetar raste... A nikako mi nije bio s voljom njegov put. Snivala sam noćas, da je voda porušila mlin na potoku ,a i slika pokojnog oca mi je pala, kad sam danas redila kuću... Ah, to su sve ludorije, ne će se Đuri ništa zlo dogoditi, iskusan je on... i jak...

A vani se već digla jaka jugovina. Šumi vjetar oko kuće, a od časa do časa zabljesne i začuje se daleka, podmukla grmljavina.

Majka dođe tiho u kuhinju iz pokrajne sobice, što sva tone u crnoj tmini.

— Jugovina, prošapta Mara s ognjišta.

— Nema zla, odvrati majka kao da pogađa njezine misli, može doći malo kiše...

I majka zapali uljeni žižak pred slikom sv. Nikole, a nato sjedne uz oganj i stane plesti čarapu. U kući je tišina i polutama, i vatra se na ognjištu gotovo utrnula, samo se po koja žeravka skriva pod pepelom. A vani se nadiže oluja; bljesak biva sve češći i slijedi ga jaka tutnjava. Najednom zasjevne jako i rasvijetli čitavu kuhinju, a nato zavri trijesak kao da se ruši planina tako, da je mala kućica podrhtavala i tresle su se šalice u ormariću, a iza toga grune pljusak. Kiša je šibala drveće i kamenito tlo i klokotala u jarku nedaleko od kuće.

Mara je drhtala i nešto ju je stezalo u grlu; očekivala je nešto strašno...

— Nevrijeme, izusti tiho i prekriži se, kad je udario grom i navalila kiša.

— Naskoro će prestati, odvrati majka i nastavi: naši će se smočiti, ali nema straha; Bare »Kinez« je dobar mornar.

— Zašto zovu Bara »Kinezom«? upita Mara — skrenuvši lako glavom — da razbije neugodnu tišinu.

— Bio je u ono doba u Kini, dok je kao mladić služio u marini, pa uvijek o tome pripovijeda, kako je palio iz topa i kakvi su Kinezi, te su ga konačno prozvali »Kinezom«. Dobar je on čovjek i... dobar mornar.

Pljusak je naglo prestao te je nastala kratka tišina. No doskora zašumi ponovo vjetar. Majka ustane, otvori vrata i pogleda van. Golemi su se crni oblaci gonili nebom i jurili kao da će se survati na zemlju. Vjetar se bio okrenuo u buru, a ova je rasla od časa do časa. Stala je da udara na mahove u malenu kućicu, sjekla je drveće, koje se svijalo i šumilo, razbijala se o pećine i fijukala iznad krova. Mari je bivalo sve tjeskobnije pri duši. Slušala je urlanje bure i mislila na Đura.

— Bože, što je s njime? Najprije kiša, a sada bura. Uhvatit će ga u kanalu, a onda... Bože, Bože...

Nije se ufala da završi misao. Sjene su po zidu drhtale i njoj se činilo, da se likovi na slikama miču. Eno, sv. Nikola izgleda tako tužan, a eno, na onoj slici, što prikazuje raj i pakao, eno kao da proklete duše plešu, a đavli se zlobno cere i mašu rukama i kao da prijete, jest, kao da prijete... Maru je zahvatila silna tjeskoba i nemir... Bura vani urla i zavija, čini se, da će odnijeti malenu kućicu, a što će tek biti na moru? I Mara se boji da misli dalje, a u grlu je sve nešto steže, i ona osjeća da mora kriknuti, da mora iskaliti ovu tjeskobu, što joj se nakupila u duši.

— Oh, da barem majka kaže jednu riječ, bilo bi mi lakše... a ona šuti... vidi se nemirna je, uznemirena, ali ne će to da kaže... Oh, Bože, Bože, što će to biti...

A bura kao četa sotona navali divljim zamahom, i oko kuće se razlije bijesni urlaj i fijuk i šum i dahtanje. Kućica se trese, stakla na prozorima podrhtavaju, žižak naglo treperi, a bura riče i zavija i na mahove ponovo navaljuje, urla i riče, cvili i dahće. I urlaj se ponavlja sve jači i jači... A Mara čuje daleki šum mora i vidi već bijesne zapjenjene valove, gdje se uz divlju buku valjaju pučinom, da onda puni bijesa tresnu o hridi i pećine. Jao brodu, koji se tad nađe na moru! I Mara to osjća, a ova je tjeskoba i tišina u kući davi; evo, ona će se zagušiti, ona mora da nešto rekne, ona mora da krikne.

— Majko, majko, ta govori, evo...

— Šta je, Maro, šta je, umiri se...

— Zar ne čuješ vani buru i more, a Đuro je na moru...! Mara je istisnula zadnje riječi uz prigušeni krik u krajnjem očaju, digla se i skočila s ognjišta.

— Ne boj se, Maro, ne boj se. Eto, s njime je Bare... ne će im se ništa dogoditi...

— Ali kako ne će, ta slušaj vani... buru...

I nekim je divljim zamahom skočila do vratiju i otvorila ih. Jaki je val vjetra provalio u kuću, zamotao se po kuhinji i utrnuo uljeni žižak. U kući je nastala potpuna tmina.

— Evo, slušaj, vikala je Mara, evo bura lomi, a more... na moru je dim, dim...

Mara je stajala na vratima i vikala van u crnu noć, a bura je gušila njezine riječi.

— Ta miruj, Maro, uzdaj se u Boga...

Starici drhće glas i ona osjeća neku strahotu u ovoj crnoj tami, a bura lomi i zavija, dere i siječe.

— Slušaj, slušaj, viče Mara, oh... jadne li mene... Đuro, Đuro...

Plač prekine njezine riječi, i ona se sruši na prag, a za čas naglo ustane i uz glasan plač poleti u tami u sobicu i baci se licem na krevet.

— Maro, Maro, gdje si..., drhtao je majčin glas, dođi, umiri se, evo... ne boj se... oni su već sigurno prispjeli... Bare je dobar mornar... Maro...

A iz duboke je tmine male sobice dopirao očajni jecaj i drhtavi plač...

Mara je preplakala gotovo cijelu noć s licem zabušenim u jastuke; tek pred jutro uspjelo je majci da ju svu prozeblu i izmučenu spremi u krevet. Mara je legla i zapala u jaku groznicu i neprestano bulaznila.

— Đuro... Đuro... znaš, bura je... nemoj odlaziti, evo... Bare je dobar mornar... ne boj se, evo... i ja ću s tobom... grožđe, znaš, ćemo utopiti, a onda će nam biti svatovi... Đuro, evo ja te čekam, a Bare se ne će vratiti, jer je kiša... Đuro, Đuro, gdje si...

I nato bi slijedio divlji krik i nemirno stenjanje.

Već je treći dan nakon oluje stigao glas, da je Đurova bracera nađena razbijena u dragi sv. Barbare, dok je Đura i Bara negdje zamelo more; tijelo im se nije nikada našlo. A Marina je majka neprestano sjedila uz krevet, na kojem je bolovala jadna djevojka. U sobici je bio prozorčić zastrt te je sve tonulo u polumraku; majka je oblagala goruće čelo Marino mokrim rupcima i tiho nizala krunicu.

Pet dana nije Mara dolazila k svijesti, već bi se kadgod mutnim pogledom zagledala u majku, a onda se naglo okrenula, bulaznila i jecala. Konačno počne dolaziti k sebi.

— Gdje sam? bilo joj je prvo pitanje.

— Evo, Maro, ja sam ovdje... tvoja majka.

Mara je duboko uzdahla i stala se ogledavati po sobi.

— Je li još noć? Je li još bura? pitala je isprekidano.

— Nije, kćerko, nije, dan je i mirno je; sunce je vani.

Mara kao da je sabirala misli, a onda naglo upita:

— A Đuro, gdje je Đuro? Je li se već vratio?

Majka se bojala ovog pitanja, ali je znala, da će doći. Časak zastane, a onda položi ruku na Marino čelo i progovori:

— Kćerko, nemoj plakati, nek se vrši Božja volja...

— Ah... znala sam... da ga ne ću više vidjeti, zajeca djevojka i klone u jastuke, a pred očima joj se ukaže sva beznadnost njezina života...

A starica polako sjedne i tiho zaplače nad kćerkinom nesrećom...

Vinko Dorčić.

MOJ KASTORE

Moj Kastore, moje pseto malo,
Kako li si tužno nastradalo
Igrom pustom ne sluteć za c'jelo.
Da će kola tvoje slomit t'jelo.

Žao mi te — i ti stvor si Božji —
No ne pjevam, vjeruj, tvojoj koži,
Niti umu, a ni tvojoj duši,
Već pojmova naših pjevam tmuši:

Koliki su, moj Kastore mali.
Tvoje pređe ljudi opjevali,
Kô heroje srca, duha, uma:
— Pas je čovjek — svega bila suma.

Moj Kastore, oni n'jesu znali,
U ludosti da su upisali
I istinu — jer to je kô sveto
Više puta da je čovjek — pseto . . . !

Kosta Šanić.

NOSTALGIJA

Raskošna prosu se srebrna magla
S vječita Haosa čista;
Drhću srebrooka Urana luči
I sjajna Danica blista.

Lahorić svilenim krilima nježnim
Otajne mirise dira . . .
Dušom mi trepte bizarni akordi
Hašišnih eolskih lira — — — —

*

»I plahe boginje rasute kose
Preda mnom su iskrsle bl'jede
I tiho opojne prošlosti pjesme
Pjevahu — plakahu s'jede . . . .«

Drag. Supanc.

UZIDANO ZLATO

Tko je putovao od Karlovca do Otočca ili Senja, morao je prelaziti preko Velike Kapele krasnom zidanom Josipovom cestom, koju je izgradio major Knežić. Spomenik za tu cestovnu gradnju nalazi se pod Vratnikom u Sv. Mihovilu, zaselku od nekoliko kuća. S Vratnika je u taj spomen-kamen dovedena i vodena žila, te je spomenik ujedno i fontana — napojište; no voda je jako hladna i nije pogodna za piće ljeti, jer se ugrijan čovjek — putnik lako dočepa bolesti. Takovo slično napojište ima na istoj ovoj cesti i u Cerovcu pod Modrušem, gdje počinje uspon preko Kapele. Mnoge, lijepo izvedene serpentine do vrha Kapele kroz gustu jelovu šumu zadivljuju putnika ,pa se i nehotice zavode u misli o planinskim krasotama. I doista je Kapela obrasla gustom jelovom šumom, puna je sočne trave i gorskog bilja, ali je puna i raznih provalija, škropa, jama i bezdana.

Do nedavna je Kapela bila stjecište razbojnika i kradljivaca, koji su vrebali na putnike i prolaznike, da ih oplijene i okradu. Kad je ta cesta preko Kapele izvedena i dovršena do Jezerana, imala se dalje izgraditi od Jezerana do Otočca i Senja. Moj pokojni otac bio je graničarski časnik kod bivše ogulinske pukovnije. On je dobio nalog, da ima u Karlovcu podići 20 škrinja raznog alata za zidanje ceste i dopremiti to sve u Jezerane. Taj transport od 20 kola pratila je vojnička straža, za svaka kola po jedan vojnik s puškom i bodom. Preko Kapele po novoj cesti, a pod kolima upregnuti volovi, išao je transport polagano i čitavu noć, a otac od dugog časa zapalio lulu i zajašio preko jedne škrinje, pa se zaveo u razne misli. Najednom zaskoči k njemu na škrinju neki čovjek s crvenom ječermom i šapne ocu: »Što voziš?« Otac ga s mjesta pograbi za ramena, prevali ga preko škrinje i zavikne oštro i brzo: »Soldati, ovamo!« Prilete vojnici i bodovima pričepe razbojnika, uhvate ga i sobom povedu do prve postaje Jezerane, gdje ga predadoše u zatvor. Kad su ortaci razbojnikovi čuli i vidjeli, kako im je drug nastradao, stadoše šumom bježati, a straža je za njima opalila oštru salvu. Tom je cestom putovala dnevno od Karlovca do Gospića i diližanca, prije jedino prometalo za putnike i poštu.

Pošta je ta u Kapeli od razbojnika često orobljena, pa je vojno zapovjedništvo odredilo, da diližancu na putu od Karlovca do Gospića ima pratiti vojnička straža od šest oboružanih ljudi.

Istom tada je bilo nešto sigurnije putovanje. No razbojstva ipak nijesu niti tada prestala. U Gospiću je u ono vrijeme živio veoma marljiv, radin i ugledan kotlarski obranik. Njegov sin učio je isti zanat, i kad je bio proglašen obrtnikom, pošalje ga otac u Karlovac, da kupi raznu bakrenu robu, koju je trebao u poslu.

Taj dječak imao je uza se i priličnu svotu novaca, no bio je neoprezan, te je pošao po noći preko Kapele. Ovdje ga uhvate razbojnici, orobe i izmlate, te da zametu trag razbojstvu, bace tog siromaka pola živa u neku jamu, koju zatim pokriju jelovim granama. Mladić došavši u jami k svijesti, stane pipati oko sebe, gdje je. Ali kad je osjetio, da je na nekom grebenu, nije se smio ni maknuti. Srećom nađe u džepu svoje ognjilo i gubu, ukreše

iskru i zapali gubu, pa ma da je slabo svijetlila, opazi ipak na svoje silno zaprepašćenje, da je ostao visjeti na nekom kamenu, a pod njim još duboka provalija. Poduzme ga silan strah. Mladenačka težnja za životom projuri mu čitavim tijelom i podade mu snagu. Smisli sve misli u jednu; ili spas ili smrt! Stane se polako verati uz kamenje i grebenje, pazeći uvijek, da ne bi što nestalno uhvatio, ili se o što labavo obočio. Sreća mu posluži, da se dočepao gornjeg otvora i kroz nabacano granje izverao iz te jametine, te pošao izravno do prve kuće, da se oporavi. No teško je obolio. Prebolio je doduše svu ovu grozotu i ozdravio, jer je bio mlad i jak čovjek, no ipak mu je od pretrpljenog straha ostalo kroz čitav život neko poremećenje uma, koje ga je svake godine u stanovito vrijeme hvatalo. Kao star čovjek pričao je meni taj svoj događaj s izrazom čudnog i meni nepojmljivog straha na riječ »Kapela«. Eto, dragi čitaču, takova je bila Kapela, a i nedavno se moglo čitati iza poratnog vremena o raznim razbojstvima u Kapeli, pa i u po bijela dana. To sam o Kapeli napomenuo, da budu razumljivi ostali događaji ove pripovijesti.

S vrha Kapela otvara se divan pogled preko humova i dolova do gorskog orijaša Velebita, nad čijim visovima trepeti zrak u azurnom prelijevanju. Divimo se toj ljepoti božanske prirode, koja nam oko i duh opaja svojom skladnom izmjenom zemaljskih oblika, pa brojeći humove i njihove dolinice i motreći polja i livade, u kojima čovjek poput mrava radi za koricu hljeba, eto nas nakon nekoliko vijuganja ravnom cestom, pred krasnom ravnicom, sa svih strana humljem i bregovljem obrubljenom, pred poljanom brinjskom.

Usred te poljane nanizale se lijepe i čiste kuće velike varoši Brinje, središta naše pripovijesti. Brinje je znamenito mjesto još iz doba Frankopana, kadno su se vodile razne bitke i bojevi s Turcima. Župa Brinje ima preko 5000 duša; glavna crkva usred mjesta posvećena je uzašašću majke Božje, te se 15. augusta obdržava veliki crkveni zbor. Osim toga ima mjesto još 5 kapelica. Sijelo je ovdje kot. oblasti i suda, ima lijepu školu četverorazrednu, više dobro uređenih trgovina i gostionica. Posred brinjske poljane protiče potočić Jaruga, a dobro uređen vodovod snabdijeva pitkom vodom. Mjesto imade puno zaselaka, osobito pod lijepom šumom Škamnicom s jugoistočne strane.

Narod je u Brinju pobožan i radin; odlikuje se dobro razvijenim i zdravim muškarcima i lijepim stasitim ženama. Osobito se lijepo dojimlje ženska nošnja s krasno vezenim bijelim suknjama i finim bijelim rubovima na glavi, sve domaća radnja. Momci i djevojke rado se kod svakog zbora hvataju u kolo, domaće brinjsko kolo uz pjesmu: »Brinje moje, Brinje moje, moje polje ravno! U tebi je drago moje, moje milje čarno!« i t. d. Znamenito svratište za odličnike i velikaše bila je kuća veleposjednika starog Stipe Fabijanića, lijepa velika jednokatnica sa 10—12 prostranih soba. Tu su odsjedali svi generali, a i ban Jelačić je tuj bio gostom.

Posred brinjske poljane i neposredno više kuće Fabijanove podiže se oveći humak, a na tom humku bjelasa se grad »Sokolac«, stara Frankopanska i danas još dosta dobro uzdržana gradnja.

Grad taj sudeći po zidinama imao je sa sjeveroistočne i zapadne strane u prizemlju i u prvom katu stražarnice i sobe, a sa sjeverozapadne strane zatvara grad visoka kula, a s južne strane nad najvećim obronkom humka izgrađena u gotskom slogu crkvica majke Božje od sedam žalosti, koja je i danas posve dobro sačuvana, jer se u njoj služi služba Božja. Cijela je ta gradina čvrsto spojena bila jakim zidovima, tako da je pristup u grad bio moguć jedino kroz vrata kule.

Pod crkvicom kule ima dva podrumska prostora, valjda zatvori ili tamnice; dvorište u gradini je dosta prostrano, a sa zapadne strane dvorišta vidi se neka udubina, kojom se ulazilo u podzemni hodnik, što je, veli se, spajao grad s odalekom brinjskom špiljom Siničići. Svakako se tim podzemnim hodnikom mogla gradska posada za vrijeme velike pogibelji ukloniti i izbjeći. Gradska kula može biti oko 20 metara visoka, ima više spratova i na sve strane puškarnice. Veli se, da je i u novije doba u ovoj gradskoj kuli stanovao brinjski župnik, dok nije izgrađen župni stan kod glavne crkve. Grad Sokolac pripadao je brinjskim Frankopanima, koji su bili u srodstvu sa senjskim i modruškim Frankopanima. Tu u gradu držali su se razni njihovi sastanci i dogovori, bile su, kako narod priča, razne gozbe i zabave; tu da se često mijenjala posada, a vojska da je bila obijesna i pokvarena.

O gradskoj kuli sokolačkoj čuo sam ovu zanimivu priču:

Godine 1.863. pod jesen doputovao je u Brinje neki stranac iz Beča i odsio u gostionici, nedaleko od gradine. Boravio je više sedmica u mjestu, posjetio sve domaće urede, crkve, dućane i gostionice i predstavljao se sa: Rudolf Störer, profesor arheologije na sveučilištu. Bavi se proučavanjem starina, stoga putuje i pregledava stare gradine, pa će pregledati i stari Frankopanski grad »Sokolac«. Posvuda je bio rado primljen i ugošten kao znamenit učenjak. I doista je svaki dan polazio u Sokolac, pregledavao točno sve, pravio kojekakove škice; no najviše se bavio u kulini, penjao se ljestvama u sve spratove i po više sati znao proboraviti u tim sobama. U prizemlju kule je ipak najviše vremena proveo, te je skoro svako mjestance u zidu izmjerio. Jedne tamne listopadske noći, kad se nad Brinjem navukla silna oblačina, iziđe naš stranac polagano i nečujno iz svoje gostionice, oko polnoći stigne na svoj posao. Nije se bojao, da bi ga mogao tkogod opaziti ili u poslu smetati, jer po noći u gradini nije nitko od domaćih zalazio, budući da je svjetina vjerovala, da u gradini ima Frankopanskih duhova. Sobom je ponesao zidarski čekić i ušao u prizemlje kuline, te na sve strane čekićem po zidu kucao. Na lijevoj stijeni, oko metar i pol visine od zemlje, dade mu stijena mukli prazni zvuk. Tu stane čekićem rušiti nabac i zid, i za kratko vrijeme ukaže mu se na dvije gvozdene motke postavljen i uzidan kovčeg, koji stranac teškom mukom izvuče, uprti i odnese. Iste ove noći nestade iz mjesta Rudolfa Störera. Po pripovijedanju imalo je u tom kovčegu biti preko pedeset tisuća venecijanskih dukata; zlato, koje je posljednji brinjski Frankopan uzidao, a nije dospio izvaditi ga.

Svakoga je zanimalo, kako je taj stranac mogao za to uzidano zlato doznati. Jedino tim načinom,

BRANKO ŠENOA: ZAGREB, MESNIČKA ULICA.

da je naišao na nekoje bilješke u analima Frankopana, kojih je anala bilo dosta među porobljenim i odnešenim stvarima i dragocijenostima nakon uništenja bana Petra Zrinjskog i Frana Krsta Frankopana, čija je dobra i vlasništva pokazala njemačka soldateska. Kasnijih godina našlo se kod nekojih seljaka venecijanskih zlatnika, koje su ti ljudi mijenjali u dućanima, kupujući robu, a da se nije znalo, odakle im ti dukati. No malo pomalo doznalo se, da su ti zlatni novci potekli iz ruku kapelskih robijaša.

Kad sam pred neko četrdeset godina bio u Brinju i pošao s ocem u lov, znali smo se svratiti k poznatom starom lovcu Luki Linariću, koji je imao lijepu kućicu i nešto zemlje u odalekom Linarićevu selu, zaselku od 10 do 12 kuća. Tuj smo često dobili dobrog kiselog mlijeka i kruha ječmenice ili bose s pečenim krumpirima. Jednom zgodom pripovijedao mi je lovac Luka, što mu je njegov otac kazivao o strancu Bečaninu, koji je kovčeg s novcima iz kuline »Sokolovac« odnio. Bio je poznat s krčmarom, kod kojeg je stranac stanovao, i taj mu je ispripovjedio, kako je taj stranac najednom iz stana nestao, a da se nikome nije javio, niti ga je koji domaći furingaš odvezao. Na stolu u sobici gdje je stanovao, ostavio je cedulju sa 16 dukata naplate za koštu i stan, a u ceduljici je bilo napisano: »Musste sofort abreisen, hier die Begleichung Ihrer Rechnung. Störer.« Mora da je Störer odmaglio s kovčegom iz mjesta nečujno te si valjda usput najmio kola za putovanje. U Kapeli je napadnut i orobljen, a da li je ostao živ i da li je što spasio od svojeg našašća, te kuda je dospio, nije se poslije doznalo. Da je u Kapeli orobljen, dokazom je to, što se u seljana podkapelskih našlo zlatnika, te što je bilo ljudi, kako mi je lovac Luka tumačio, imenice, koji su na tisuće takih dukata imali i mijenjali na Rijeci i Trstu, a ponešto i u Senju.

Osobito su me se dojmile riječi toga dobroga priprostog čovjeka, kadno mi na koncu pripovijedanja reče: »Vidite gospodine, da se krađa svuda i svagdje kazni! Ovaj stranac pobrao je tuđe blago, a njemu su to oteli hajduci, koji su opet taj novac rasuli na sve strane. Ej tuđe nije blagosloveno. Ukradeno i prisvojeno nema blagoslova!«

S. S. Sokolački.

MOJA SREĆA

Od sunčanih žarkih traka
Da su meni zlatne žice
I gudalo svilni prami
Vile krilatice,

I da su mi gusle čarne
Ponajljepše majsko cv'jeće,
Na njima bih propjevao
Pjesmu svoje sreće.

Plakale bi žice tanke,
Ja bi pjevô svoju sreću,
Ko i one divne sanke,
Kojih dostić ne ću.....

Zagreb. **S. P. Boškovlić.**

MEMOARI IZ MOGA ĐAKOVANJA

I. Kako smo mi maturanti proslavili prenos kostiju naših Iliraca u arkade na Mirogoju.

Bilo je to jednoga lijepoga popodneva mjeseca listopada god. 1885. Čitavi nezavisni rodoljubni Zagreb zavio se u crno, crkvena su zvona u tužnim akordima zvonila, žalobni barjaci lepršali su na privatnim kućama, plinske su lampe — ako je i bio dan — gorjele, a nepregledno mnoštvo građana išlo je na Mirogoj, gdje je bilo sve spremljeno, da se u zadnje zajedničko počivalište spuste iz raznih grobova sabrane kosti naših velikih sinova Preporoditelja — Iliraca s njihovim prvakom dr. Ljudevitom Gajem!

Taj svečani momenat vidjeti nije bilo suđeno ni nama maturantima zagrebačke jedine, naime gornjogradske gimnazije. Banovao je tada na Markovu trgu i to tek drugu godinu Khuen! Usljed toga sasvim je razumljivo, da je između ostalih i ravnateljstvu gimnazije izdan strogi ferman, da toj narodnoj svečanosti nitko od nas gimnazijalaca »pod pretnjom isključenja iz svih ovozemaljskih zavoda« prisustvovati ne smije. Mi smo se do zadnjega trenutka nadali, da ako već ne budemo kao zavod — dakle korporativno — sudjelovali kod toga žalobnoga akta, da će nam se barem dati prosto od škole poslije podne onoga dana, da sami pohrlimo na Mirogoj! Ali naša nam se nada izjalovila, i mi moradosmo, ako i teška srca u školu! Naravno da se naš čitavi razgovor tada kretao oko Iliraca, o kojima smo s najvećim pietetom raspravljali i silno žalili, da nije moguće bilo i nama u zajedničku njihovu grobnicu u mirogojskim arkadama baciti koji cvijetak.

Uto školsko zvonce najavi u 2 sata popodne (prije se naime u srednjim školama obdržavala obuka prije i poslije podne) početak, a par minuta izatoga stupi u naš VIII. razred nama toli drag, tada jošte mladi, a danas toli slavljeni pjesnik i učenjak, profesor Gjuro Arnold. Još bljeđe nego inače bilo je njegovo lice i odavalo neku nutarnju bol. Šetao je gore dolje po razredu — što je inače običavao ,prije nego li bi započeo svoj rad — ali ovaj put nešto dulje. Tada najednom pogladivši rukom svoju dugu kosu na glavi, a poslije primivši šiljatu bradicu stade pred prvim klupama u razredu i počne predavati jednu partiju iz francuske revolucije. Upočetku tihim glasom, a kasnije sve jačim dolazio bi u pojedinim momentima gotovo u ekstazu predočujući nam krasnim punim poezije govorom tirane, koji su kroz vijekove tlačili u Francuzkoj bijedne podanike, dok se i na njih poput lavine nije surlala srdžba i strašna kazna naroda. Bila je to raja, sanscilottesi, kako ih je posprdno tadanja iskvarena francuska aristokracija nazivala; ali i tom jadnom roblju dala je jednom sudbina moć u ruke, i gilotina je stotinama počela sjeći glave silnicima...

Za toga nadasve zanimljivoga predavanja vladao je u razredu potpuni mir, da bi — štono je riječ — čovjek i muhu čuo letjeti. Svi smo uprli oči u Arnolda gutajući s najvećim uživanjem svaku njegovu riječ. Oštroumno, ako i indirektno, nišanio je on na tadanjega silnika Hrvatske bana Khuen-a dokazujući historijom — tom učiteljicom života — u ustima, da je svaka sila za vremena, a samo Božja od vijeka!

Ovo divno predavanje pjesnika — profesora bilo je nama đacima sjajna nadoknada za onu mladenačku bol, koju je u našim srcima proizvela zabrana polaska svečanosti prenosa kostiju naših Preporoditelja!

II. Kako sam saznao za smrt Augusta Šenoe?

Pune su tomu 42 godine, što sam kao nadobudno đače sjedio u trećem razredu tada još jedine u Zagrebu gornjogradske gimnazije. Bilo je to u jutro 13. prosinca god. 1881. Tmurni oblaci nadvili se nad starodrevni Grič, a iz njih je sipila sitna kiša. Mi smo se u školi bavili naukom. Najednom netko pod prvim satom pokuca na vrata našega razreda. Jedan od drugova skoči, da vidi, tko je i što hoće. Međutim ustanovljena je bila zabuna; dotičnik je tražio učenika II. razreda Milana Šenou s nalogom, da smjesta pođe kući. Mi naravno nismo imali ni pojma, o čemu se radi; ali smo se iz ljubopitnosti poslije svršenoga prvoga školskoga sata, dakle za vrijeme pauze, upitali, zašto je Milan morao kući. Njegovi sudrugovi rekoše nam, da mu je od kuće poručeno da je njegovu ocu, koji je već pobolijevao, vrlo zlo, i da odmah dođe kući. Kad je iza odmora, koji je ovaj puta nešto dulje potrajao — znak, da su naša gospoda profesori nešto važno debatirali — slijedeći sat stupio u naš razred strogi, ali uzorni naš razrednik dr. August Musić (sada umirovljeni univerzitetski profesor u Zagrebu), bio je vrlo žalostan i stupivši na katedru rekao nam je tronutim glasom: »Pred nekoliko minuta umro je naš slavni August Šenoa u svom stanu u Mesničkoj ulici!« Nakon toga nam je — pošto doonda nismo poznavali naše književnosti — ukratko protumačio znamenitost toga našega glasovitoga književnika i pjesnika.

III. Moj prvi i posljednji zemljotres, koji sam doživio u školi.

Bio sam tada u četvrtom razredu zagrebačke gimnazije. Jednoga proljetnoga dana g. 1882. imali smo prvi sat prije podne fiziku, koju nam je predavao sada već pokojni profesor Franjo Devidé. Naš razred bio je u onoj dosta tamnoj zadnjoj školskoj sobi prizemlja sa zapadne strane u sadanjoj ženskoj realnoj gimnaziji u Gornjem gradu. Prostorije pak za fizikalni kabinet bile su tada u suterenu, u koji je svaki šetalac na Štrosmajerovoj promenadi kroz prozor mogao koraknuti, da je samo nešto više dignuo nogu. U to svetište, toli drago svim učenicima, nismo mi pod svakim satom fizike polazili radi pomanjkanja prostora, a nije tamo ni bilo predavaonice. Tek koji puta na godinu bilo nam je to suđeno, a i onda smo bili stisnuti, jer nas je dosta bilo, kad nam pokazaše nekoliko pokusa sa zračnom sisaljkom, Winterovo munjilo, neke optičke pokuse u tamnoj sobi i t. d. Inače su se kojiputa donosili fizikalni aparati u razred i ovdje se s njima eksperimentiralo, kako je već moguće bilo. Fizika se dakle u ono vrijeme ponajviše učila po knjizi i po onim mršavim bilješkama, kakove si nižoškolci iz predavanja mogu da prave. Profesor Devidé bio je

doduše savjestan i valjan učitelj ,ali kraj takovih prilika nije naravno ni on mogao čudesa stvarati; usljed čega je naše znanje iz fizike u nižim razredima bilo kukavno.

Taj dakle sat predavao je Devidé stojeći na uzvišenoj katedri o t. z. induktoru, aparatu, koji između ostaloga služi za elektriziranje. Najednom začusmo neku nama Zagrepčanima još od velikoga zemljotresa od god. 1880. i njegovih mnogobrojnih manje intenzivnih nasljednika poznatu muklu podzemnu tutnjavu, koja nas je — kao i uvijek prije — svojom strahotnom tajanstvenošću tako obuzela, da se gotovo ukočismo; a nakon toga uslijedio je doduše kratkotrajni, ali prilično jaki zemljotres, koji je uljuljao čitavu našu grdnu gimnazijsku zgradurinu kao da je to kakova vašarska dašćara, u koju su svom snagom trknula koja teška teretna kola. Svi mi uprsmo u taj tren naše oči u profesora, koji je na naše najveće upropašćenje problijedio bio kao zid, stao se na katedri tresti i vikati: »Ne bojte se ništa, potres je!« U taj tren nastade u razredu jauk i zapomaganje — premda taj potres nije apsolutno nikakove štete počinio — i mi se digosmo, da ćemo na vrata t. j. da pobjegnemo iz zgrade. Sreća je velika bila, da je prof. Devidé imao toliko prisutnosti duha, da je skočio k razrednim vratima, naslonio na njih i nikomu od nas nije dao, da poleti van. Sad smo čuli viku i iz drugih razreda, od kojih su neki provalili na hodnik i počeli bježati van na trg sv. Katarine. Dobro, da su to samo dva tri razreda i to u raznim spratovima učinila, jer su i u drugim razredima profesori stali na vrata kao i Devidé. Inače bi nas se bilo na desetke ugnjavilo i osakatilo u tim uskim hodnicima, pak bi nesreća bila nastala ne od potresa, nego od našega straha.

Nravno, da je par trenutaka poslije toga bila obuka prekinuta, i mi smo redom pušteni kući.

IV. Moj sastanak s biskupom Strosmajer-om.

Bilo je to posljednjih godina devetoga decenija prošloga vijeka, kad sam kao univerzitetski študenat s nekojim svojim drugovima za vrijeme velikih praznika, a inače pod godinom kojiputa obašao per pedes apostolorum čitavo divno Hrvatsko Zagorje, taj biser naše domovine, i to gotovo bez pare u džepu, od popa do popa, od učitelja do učitelja i t. d. Kako smo mi mladi putnici bili prilični pjevači, a bilo nas je obično 4, dakle smo sačinjavali potpuni kvartet, to su nas svuda rado primali u goste na dan dva, pa i dulje. Tim većma, što je po tim kućama bilo tada svega u izobilju, a napose dobre zagorske kapljice uz obilni svakovrsni zalogaj. Tako smo se, ne znam po koji puta, jednoga ljetnoga dana našli i opet u gostoljubivu župnom dvoru Ivana Jakovine na vrletnoj Vinagori (kotar Pregrada). Čestiti domaćina slovio je na daleko kao ljuti »obzoraš«, pobožan i obrazovan svećenik, a usto izvrstan govornik. Nije dakle čudo, da smo se u njegovu domu voljko osjećali a i zato, što je imao za kapelana veseloga i simpatičnoga mladoga Mihovila Boseka. Tu bi nam uz pjesmu, zabavu, govorancije itd. satovi upravo jurili jedan za drugim.

Kad se spremasmo otići, reče nam župnik Jakovina: »Gospodo! Danas poslije podne polazim pješke u Rogašku Slatinu, da se poklonim Njegovoj Preuzvišenosti, slavnomu našemu biskupu i meceni Strossmeyer-u, koji tamo boravi na liječenju. Hoćete li sa mnom? Ako hoćete predstavit ću Vas Ekscelenciji.

Tko sretniji od nas! Veselo prihvatismo ovu krasnu ponudu vrijednoga domaćine, da dođemo u priliku licem u lice vidjeti velikoga našega dobrotvora. U ugodnom razgovoru prođe nam brzo ovaj dosta dugi i naporni put iz Vinagore u Rojič, i mi se nađosmo iza 5 sati poslije podne u divnom ovom kupalištu, ponosu bratske Slovenije, koje je već i onda bilo sastajalište velikih naših ljudi: političara, profesora, pjesnika, umjetnika i t. d. Kako je bilo ljetno doba, a vruć dan, to je tek sada počelo oživljavati ono glavno šetalište pred kupališnim zgradama. I mi uđosmo u tu vrevu elegantnoga svijeta u našim đačkim toaletama, koje baš nisu pristajale miljeu, u kom smo se našli, — ali što se dalo raditi!

Tek što smo dva tri puta prošli gore dolje glavnim putem šetališta, klikne župnik Jakovina: »Evo ga!« I za par trenutaka stojasmo pred impozantnom pojavom velikim Hrvatom i Jugoslavenom, koji je bio u pratnji još dvojice svećenika. Župnik Jakovina pođe do biskupa, poljubi ga u ruku i smjerno ga pozdravi, a mi se skromno stavismo malo postrance Iza kako su njih dvojica izmijenili nekoliko ljubaznih riječi, reče Jakovina:

»A sada, Preuzvišeni, dopustite, da Vam prikažem svoje goste, našu mladež, gospodu akademičke građane iz Zagreba!«

Nakon toga predstavio je svakoga pojedinca, našto smo mi redom ljubili biskupovu blagodarnu desnicu. Strossmeyer se ljubazno smješkao, ali najednom se stavi u pozu i počne govoriti.

»Drago mi je, mladići, da Vas poznam. Na Vama ostaje svijet, a i naša domovina, koja treba učenih i karakternih ljudi, da se obrani od najvećega dušmana našega roda, od Madžara! Ne dajte nipošto, da nas oni unište! Budite jaki i ustrajni u toj borbi, pak će Vam i Bog pomoći!«

Zadnji dio ovih riječi izgovorio je biskup snažnim glasom živo gestikulirajući, tako da se ostalo općinstvo počelo već oko nas sakupljati, jer ih je zanimalo, što to biskup nama toli oštro govori. Nakon toga dobrostivo nas je otpustio, a mi odosmo u poznatu gostionu Ogrizek, da se okrijepimo čašom pive i povedemo razgovor o ovom za nas velikom događaju, koji smo pred par minuta doživjeli.

U isto vrijeme, dok smo mi bili s biskupom, šetao je — kako smo to poslije saznali — obližnjom aleom poznati Stjepan Kovačević, veliki župan zagrebački, jedan od glavnih stupova Khuenove madžaronske vladavine... Čudan slučaj!

Nikada poslije u životu nisam imao sreće, da progovorim koju s velikim tim čovjekom, koji je toliko dobra učinio hrvatskoj domovini i jugoslavenstvu! Kad sam iza mnogo godina došao kao profesor za vrijeme školskih ferija u Djakovo, da vidim biskupovo miljenče, divnu katedralu, nije ga bilo u njegovoj rezidenciji; bio je i opet na liječenju u Rojiču!

V. Lav na Zrinjevcu u Zagrebu.

Mnogi, koji danas šeće po Zrinskom trgu, nema ni pojma, kako je on neugledan bio još pred četiri do pet decenija. Nije tu bilo ponosnih palača, koje ga danas rese, a još manje krasnih njegovih nasada. Jedina velika kuća — koliko se sjećam — bila je t. zv. »Petrinjska kasarna«, iz koje je mnogostrukim adaptacijama tečajem godina nastala zgrada, u kom je danas smješten glavni ured kr. državnoga redarstva. Inače je bilo oko Zrinjevca nekoliko prizemnih kuća, a u njemu dosta praznoga prostora, koji se izravnavao, na njem se pravili putovi i zasađivalo drveće. U ono dakle vrijeme počelo se tek na tom raditi, da Zrinski trg postane šetalište.

Tako je početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća bila i sjeverna strana Zrinjevca potpuno neizgrađena: tamo su se nalazili vrtovi ograđeni primitivnim plotovima, a nasađeni raznim zelenjem. U jednom od vrtova smjestio se bio neki stari Turčin, koji je u trošnom kavezu imao jednoga valjda od sebe još starijega lava, koga je uz ulaznino od nekoliko novčića pokazivao ljubopitnim zagrebčanima. Nebrojeno puta išli smo mi djeca gledati toga »kralja životinja«, koji je nama silno imponirao, osobito kad bi počeo svojim hrapavim glasom urlikati, da se »sav« Zagreb tresao. Zapravo je to bila od starosti i slabe hrane napola već iznemogla životinja, koja je bila sretna, da su je gledaoci pustili na miru.

Jednoga prijepodneva zadao je taj lav strah i trepet zagrebčanima! On je naime iz svoga kaveza pobjegao. Gospodar njegov otišao je po običaju, da mu kupi hranu, a lav je skršivši valjda kakovu trulu dasku svoje kućice izašao kroz otvorena vrata vrta ravno na Zrinjevac. Valjda ga je interesiralo, da vidi, kako se počinje uređivati to novo šetalište! Za čas se doljnjim gradom raširila vijest: »Turčinov lav je pobjegao i šeće Zrinjevcem!« a došlo je i do nas učenika stare kaptolske pučke škole, koji smo baš išli kući. Dakako da se pričalo, koliko je on već ljudi usmrtio svojim strašnim zubima (a možda već ni jednoga nije imao!), koliko su ih progutale njegove grdne ralje i t. d. Naravno da smo i mi normalci uslijed te opće panike dobro podbrusili pete na nogama, da čim prije stignemo kući. Pošto je pak na zapadnoj strani Zrinjevca bila i djevojačka pučka škola — prizemna odulja zgrada —, to je trebalo spriječiti dalja krvoprolića na djeci, koja su o podne nakon svršene obuke imala poći kući; jer ostalo, što je živo bilo, pobjeglo je sve sa Zrinjevca bojeći se te grdne zvijeri! Pošto se tadanje redarstvo nije osjećalo dosta jakim, da se upusti u boj s lavom, to je pozvana vojska u pomoć i to čitava jedna satnija s oštro nabitim puškama. Ona je opkolila Zrinjevac u krugu, koji se sve više sužavao, dok nije došlo na distanciju, iz koje se mislilo, da će stotina pušaka ubiti lava, koji je približavanje vojnika prema sebi mirno gledao. Zapovijedajući časnik imao je za koji trenutak izdati nalog vojnicima, da pucaju, i lav bi zacijelo svoj život svršio pod kišom ubojitih taneta. Najednom se začuše povici staroga Turčina (koji se međutim vratio bio natrag) vojnicima, da ne pucaju, jer da će on svoga »Cesara« sam uhvatiti. I doista! Blagim glasom počne Turčin zvati svoga lava po imenu k sebi, a on, čim je čuo njegov glas, potrči kao pitomo pseto svomu hranitelju i pođe za njim natrag u svoj kavez, gdje je za nagradu sigurno dobio veći obrok hrane, no obično.

I tako je spašen život toj nedužnoj zvijerki, koja na svojoj ekskurziji po Zrinjevcu nije nikomu ništa na žao učinila!

VI. Moje prvo putovanje željeznicom.

Jednoga ljetnoga dana sedamdesetih godina prošloga vijeka otpratiše mene i moju jedinicu seku Jelku (sada učiteljicu više pučke škole u Ivanić-gradu) naši pokojni roditelji na tada jedini u Zagrebu, a sada t. zv. Južni kolodvor, i smjestiše nas uz mnogo nježnih savjeta, kako da se na putu vladamo, u jedan odjel III. razreda željezničkoga voza, koji je oko 10 sati prije podne kretao prema Karlovcu. Bijasmo tada oboje u pučkoj školi, a odosmo na ferije našoj kumici, nekada opće poznatoj i uglednoj karlovačkoj purgerici gđi Mariji Horvatinčić. Bože moj, kako nam je teško bilo pri duši, kad je nakon višekratne zvonjave omašnoga zvona na peronu stanice, poslije raznih glasnih madžarskih zapovijedi osoblja, iza mnogoga zviždanja lokomotive itd. voz napokon krenuo iz zagrebačke stanice! Suze nam obliše oči, kad vidjesmo, kako nam dragi roditelji mašući maramicama još jednom žele sretan put! I oni bijahu uzbuđeni kao da nas šalju barem — u Ameriku. Ali znate li, što je roditeljska ljubav?

Mi se međutim naskoro umirismo na našoj vožnji i to već zato, jer nas je sve zanimalo na toj prvoj našoj željezničkoj vožnji. Nakon dvije stanice, evo nas u Karlovcu. Baš je na crkvama zvonilo podne, kad siđosmo iz vagona na stanicu. Tu nas je dočekala draga kumica i odvela do svoje kuće, koja je usred grada na uglu, kod nekadanje t. z. »Pogorelline« nasuprot velike kasarne. Ovdje je za nas bilo sve od interesa. Moj rodni i dragi grad Karlovac poznavao sam doduše nešto malo i otprije, ali samo okolinu rodne mi kuće, jer se naša obitelj — kad je meni bilo tek 5 godina, preselila u Zagreb. Sad sam bio nešto stariji, pak sam s više razumijevanja i uživanja promatrao njegove lijepe ulice, kuće, crkve i t. d. Osobito mi se sviđala karlovačka pijaca, koja se tamo obdržavala svakoga petka. Bilo je tu svakojakoga voća, sira, mlijeka itd. u izobilju, a nudile su sve na prodaju čisto i uredno obučene seljanke iz gradske okolice. Mnogo mi je imponirao debeli kameni zid, koji je još tada opkoljavao čitavi nutarnji grad kao nekadanja zaštita protiv Turaka. Mostovi pak nad tim zidom, preko kojih se išlo u grad i iz njega van n. pr. na Baniju, u Rakovac itd., bili su nad širokom jednom grabom, u koju se za vrijeme nužde mogla napustiti voda iz Korane. I tako se začudo još koječega sjećam iz onog davnog minulog doba.

Kad je došao dan odlaska, onda nas je i opet pokojna naša kumica otpratila na stanicu i smjestila u vlaku, plativši za nas vozarinu i podavši svakomu još po jedan srebrni sekser (20 filira) na put. Desilo se ovaj put, da smo ja i sestra do Jaske bili sami u jednom vagonu. Kako smo bili mladi i obijesni, počeli smo se jakariti i natezati, pri čemu smo najedanput polupali jedno staklo na prozoru vagona. Sad smo se brzo umirili, a taj mir prešao je u

gorki plač, kad nam je nadošli kondukter izjavio, da za staklo moramo platiti 60 novčića. A otkuda, kad smo oboje imali samo 2 seksera, a trebalo ih je punih 6! Šta ćemo sada? U toj našoj brigi nadošla je stanica Jaska, i tu je na našu sreću ušlo nešto ljudi k nama u vagon. Kad su nas vidjeli zaplakane, pitali su nas za razlog našoj tuzi. Saznavši, o čemu se radi, načinili su međusobom kolektu i sabrali nama još potrebita 4 seksera, tako da smo sad imali svih 6 seksera ili 60 novčića, pak smo taj novac na našu žalost morali uručiti kondukteru za polupano staklo! Još nam se oči od suza nisu sasvim posušile od žalosti za izgubljenim našim lijepim sekserima, kad eto stigosmo na zagrebačku stanicu, gdje nas oboje u nježni zagrljaj primiše dobrostive drage ruke naših roditelja!

I tako je sa smolom svršilo moje prvo putovanje željeznicom! **Dr. Stj. Plivelić.**

Dr. ŠENOA: OSIJEK, DONJI GRAD.

MOJA TUGA

Imala sam jednu tugu —
Poput žive, ljute rane
Palila me — otrova mi
Mnoge l'jepe, mlade dane....

Plakala sam mučno, gorko,
Dosta dana, dosta noći...
Sve sam suze isplakala —
Presušiše moje oči...

Isprana je ona tuga,
Teškim suzam' izjadana;
Osta bôna zaraslina,
Gdje je nekoć bila rana.

Ostade i nešto dobra
Iz mojega plačnog doba:
Spoznaja, da sve na sv'jetu
Tek je bl'jedo cvijeće s groba...

Da u nizu vedrih dana
Ima mnogo gorkih sati —
Da od žića ne tražimo
Više no nam može dati!

I sad ako briga kakva,
Ili jad me novi snađe,
Mnogo lakše snosit mogu: —
Mjesto plakat — pjevam rađe...

T. N.

SMRZLA FONTANA

Mlada je nimfa kukala:
»O nijema fontano, gdje je nektar tvoj?
Zar ne ću više ja iz tebe piti,
Kad u ranu zoru
Zaigram kolo
Kršnom na timoru«.

»Teška moja rano!
Kako bih sada igrala živo,
Da ti romoniš, o rajska fontano!«

Čuo ju satir.
Sa smrznute grane
Kriknuv skočio k njojzi:

»Nimfo mlada!
Zašto me ljutiš?
Gdje je tvoja nada?

Proljeće spava — —
Zar ne znaš jadna, da iza devet gora
Ono doći mora«.

Nikica Šop.

JUTRO

Rano je jutro, zora počinje da rudi. Zvijezde na istočnoj strani neba već blijede. Na zapadu se uštap neprestano spušta, da napokon grimizan i zlatan zađe za goru, prije nego izađe sunce. Na istoku nebo sve jasnije biva i rumen ga nježna polijeva. Prozirno je i bistro kao kristal, nigdje ni oblačka nema. Zvijezde sve više blijede i gasnu. Mjesec je već zašao, kao da se boji, da mu ne potamni sjaj, kad se pomoli svesilno sunce. More je tiho, tek laki povjetarac vraska njegovu površinu. Valići šume jedni veselo goneći druge. Ptice potihu pjevaju pjesmice svoje. Sve radošću očekuje čas, kad će se pojaviti Sunce. Tad najedamput ptice prestanu pjevati, povjetarac se smiruje, valići šumni se slježu. Zvijezda je konačno nestalo sasvim, a tamnomodra boja neba prešla je u jasnoplavu. Sve je utihnulo kao po dogovoru. Uto se pomoli zlatno Sunce. I kad se čitavo u svom zlatnom ruhu pokaže, sve ga pozdravlja veselo: i miloglasne ptice i šumno more i tihi povjetarac i sve — sve, što živi.

A ono za uzdarje sipa na njih rijeke svojih zlatnih zraka, koje se razlijevaju po svoj zemlji i moru. Rodni vinogradi, kako li se svi zelene i sjaje na suncu, a među zelenilom bliješte duge tanke biserne niti od paučine i tisuće dragulja. Sunce je već odskočilo te još obilatije sipa svoje prekrasno zlato. Vjetar se jače razbuktao i tjera tamo brodove nadutih jedara, koji sijeku svojim premcima srebrom posutu morsku pučinu. Sunce sve moćnije razvija svoju toplinu, da ojača i razveseli bijedne, koji se vesele svakom njegovu izlazu. I ja mu se veselim. Bez njega mi je sve pusto i tužno, a njegove mi zrake ulijevaju u dušu zanos i ljubav za sve, što živi i što se veseli zahvaljujući svoj postanak zlatnomu Suncu.

Ivo Njanin.

MOJOJ TUZI

Ljubim te, ah ljubim, tugo moja mila!
Ljubim te tiho kroz vrijeme cijelo
Dok zemlju krije crnine crne velo,
Dok umornu krije crne noći sila!

Zagrljeni ćemo mi do mora poći.
Ondje će nas vjetrić sa zapadnih gora
Tješiti uzdisaj usnuloga mora.
Čekat ćemo porod sv'jetla iza noći . . .

Kada zrake na nas sa istoka panu
Prve. Mi ćemo se pokloniti danu
I u zagrljaju ljubiti se dugo.

Taj će zadnji biti, slatka moja tugo!
Rastat' nam se tada, i mi ćemo poći
Svaki svojim putem iza crne noći . . . .

M. Delenardo.

ALEKSA ŠANTIĆ

Zaklopile su se umorne oči Alekse Šantića . . . Njega više nema . . .

Doista, on se ne nalazi tjelesno više među nama, ali je on duhovno ovdje i u nama. Njegov duh, njegove pjesme žive s nama i u nama. One će nas trajno sjećati na preminulog, dragog nam nacionalnog borca i pjesnika. One će nas stalno bodriti i poticati na djela snažna i velika, dostojna zamisli jednog Šantića. Ona silna energija i sve životno nastojanje A. Šantića ukrit će se u nama i poticati u nama energiju i agilnost. Prodimo ukratko njegov nacionalni rad i njegove pjesme.

A. Šantić pjesnik je i dramatik. U čitavom njegovom pjesničkom radu najvažnije su njegove nacionalne i patriotske pjesme. Šantić je prvenstveno pjesnik nacionalista i patriota poradi toga, što je

kao takav potpuno svoj, nalazi se u svom pravom i potpunom elementu. Sporedne važnosti su njegove nježne i osjećajne ljubavne pjesme i drame. Za nas je važan Šantić kao vođa i duhovni inicijator jedne mlade, revolucijonarne generacije, t. j. kao pjesnik nacionalizma.

A. Šantić jedan je od predstavnika onog novog modernizovanog patriotizma. V. Nazor i V. Petrović odlični su mu pandani, naročito prvi.

Šantić je imao borbenu revolucionarnu narav, koja je tako važna u njegovoj nacionalno-patriotskoj poeziji. Ta narav bila je hereditarna; ta bio je sin kršne, divovske Hercegovine. Dobro je on nju poznavao, pa je spravom postao mentor i inicijator prevratničke omladine. Svojim je pjesmama zadahnjivao omladinu i narod, on ih je njima spremao za velike žrtve budućnosti.

Ne taji, da mu narod strada i trpi pod tuđinom, te da je na njega »pala guba i rugoba«. Ali narod je naučio trpjeti i stradati. To je njegova sudbina već od iskona. Privikao se na borbu i umiranje, jer dušman tlači već odavno. Zemlju i narod pritisli su jadi i čemeri. Krv se prolijeva, ali bez uspjeha: ostaje sve pri starom. A to je poradi toga, jer su svi ti izrazi narodnog bunjenja proti zla i nevolje, odveć sitničavi i neznatni. Narodne sile treba ujediniti, jer čim su jače i brojnije, tim će jače odolijevati borbi. Složni i nepocijepani vrijedit ćemo mnogo više, nego razjedinjeni. Šantić zaklinje svoje sunarodnike (»Seoba«), da ne napuštaju svoje otadžbine, jer na dan razračunavanja s narodnim mučiteljima, oni će biti silno potrebni.

»Ne idite, braćo, od rodnoga praga,
Jer mučenoj zemlji mučenika treba«.
(»Seoba«).

»Ostajte ovdje«, kliče bolno pjesnik. Ne idite u tuđinu, ostanite u domovini. Ona je jadna i siromašna, ali je vaša. U domovini je najbolje. I jednom, kad se iseljenici nađu daleko od domaje, oni će zavapiti bolno i tužno:

»Zašto tebe nijesam slušo,
Kad si meni govorila:
„Nejdi, sinko, od matere,
Koja mekan krevet stere
Tebi usred svoga krila"«
(Preradović).

Tada će osjetiti sve značenje, svu veličinu domovine. Razumljivije će biti Mickijevićeve riječi: »Litvo domovino! Ti si kao zdravlje. Koliko te treba ljubiti, samo onaj znade, koji te je izgubio«. Narod čeka krst i Golgota. I kad polože svoje živote svi na oltar domovine, sazret će plodovi mučnog rada, tada dolazi preporođaj i oslobođenje. Šantić postaje nacionalnim prorokom

»Treba muške snage i viteških ruka,
Treba Obilića i slobodnih lava
Treba vaše smrti i vašijeh muka,
Jer tamo daleko naša zora spava«.
(Seoba).

Doći će proljeće sunca i sloboda. Odbacit će se jaram i raskidati ropski lanci.

A. Šantić je istinski iskreno pjevao. Teško su ga boljele narodne nevolje, potčinjenost i ropstvo kletom tuđincu. Bole ga jadnost i siromaštvo otadžbine. On iskreno osjeća s narodom, proživljuje u sebi bol svakog sanarodnika i cjeline. Njegova bol je silna:

»I krv što kapa sa dušmanskih ruka,
To je krv moja iz mojijeh rana« (Moja otadžbina«).

Kada je došlo doba onih teških časova trpljenja, Šantićeve pjesme ulijevale su narodu makar malo snage, da ne klone.

A nakon ujedinjenja zapjeva:

»Na vrelu bratstva oprasmo očiju vid
I više mi nismo slepi — —
Oprasmo mrlje, i krv, i stid,
I sad smo ko bogovi lepi!« (»Novo pokolenje«).

To je Šantićeva nacionalistička poezija. Ona je iz korjena različita od one romantičarske prošlog vijeka. Šantićev nacionalizam je velik i snažan, a što je glavno, on je realan.

Bolno, ali stvarno iznošenje prave istine na vidjelo o mizernom stanju njegove domovine i naroda, glavna je karakteristika te poezije. Na drugoj strani nalazi se njegova poezija o najčistijem nacionalnom elementu, — seljaku. Predmet ove poezije je seljak, njegov život, radinost i podčinjenost; njegova vječna briga za svagdanji hljeb, za sutrašnjicu. Šantiću je prava domovina selo i život sa seljakom. On se ovdje osjeća lagodno i ugodno. Ne voli grad, vrevu i buku, već voli ljude bez laži i maske, a to su seljaci. Oni su istina siromašni, ali iskreni i do krajnosti gostoprimi. Ta i njegovi su djedovi bili seljaci, ratari, koji su proveli svoj vijek u znoju i radu. Živjeli su onim lijepim patrijalhalnim životom u malim potleušicama »gdje se gusle čuju, pripovijesti, bajke, gdjeno djecu uče proste, dobre majke, kam rođeni kako brani se i ljubi«. (»Moji očevi«).

Šantić poštuje i voli seljaka; on ga slavi i hvalu mu poje. On poima njegovu vrijednost: poštuje njegov mar i trud, ta on je suština i bit nacije. Seljak zaslužuje, da mu se ljubi tvrde žuljeve, znak časnih djela. Pojmljiva je njegova tuga, kad vidi kmetove na beglucima, koji se moraju čitavoga života patiti za drugog. Ali seljak kmet podnosi stojički svoje muke, ne plače i ne stenje. On mora strpljivo nositi svoj krst.

U sonetu »Kovač«, kao da se nalazi rezime čitave Šantićeve nacionalne poezije. Stari kovač u noćno doba kuje snažno, silno; »izgleda kao simbol snage nedostupne«. Kovač je simbol naše nacije. Naša nacija treba da radi, silno radi, kuje i stvara.

Šantiću nije domovina iluzoran i apstraktan pojam, već konkretan i stvaran. Njegova ljubav prema rođenoj grudi sastoji se u ljubavi prema oranicama, poljima, koja nam uvjetuju životnu egzistenciju. Da, na poljima, njivama, oranicama, u šumama i lugovima, nalazi se pravi, iskreni, ničim nepatvoreni, zgoljni kao istina, život.

Šantić zauzima jedno ustaljeno mjesto u našoj literaturi. Svojom pojavom udario je temelj jednoj novoj pjesničkoj orijentaciji. Davno zamrla patriotska poezija javlja se u jednoj novoj, preobraženoj formi, kojoj je glavno ruho istinski patriotizam. Ta poezija nacionalna i realna do krajnosti snažno ističe i podvlači glavni svoj zahtjev: narodni pro-

gres i boljitak; ta poezija je »suvremeno, stvarno, trezveno, demokratsko i socijalno osjećanje solidarnosti sa širokim slojevima narodnim, koji čine temelj i suštinu jedne rase« (Skerlić.).

Glas, da je umro Aleksa Šantić, neugodno i bolno nas je dirnuo, premda smo ga svaki čas očekivali. Osjetili smo, da je umro ovaj narodni čovjek, koji je bio odgojitelj i mentor jedne generacije. Naši svi časopisi i dnevni listovi donijeli su nekrologe o pok. Šantiću, da mu odaju dužnu poštu i zahvalnost. I mi ovaj nekrolog završujemo skromnim, ali iskrenim riječima: »Aleksi Šantiću slava!«

Sr. Mitrovica, 26. II. 1924.

Krešimir Georgijević.

PROLJETNI DAN

Zamro je sjever, dunuo jug,
na njivi već ore ratarev plug.

Šarene livade, zeleni lug
javlja se lasta, proljetni drug.

Mrmori potok, štono u gori
veselu pjesmu krajini zbori.

S istoka bajni danak zori,
rumenilom žarkim Sunce gori.

Zamro je sjever, dunuo jug,
na njivi već ore ratarev plug.

Sarajevo, 1921.

Branko Bunić

USPOMENE IZ ITALIJE

Rimske katakombe — Via Appia

Po prilici pol sata ispred Rima u okolici stere se čitavi niz starokršćanskih podzemnih grobišta ili katakomba. Već su stari Židovi i Rimljani imali takove podzemne grobnice, no osobito se to razvilo baš u Rimu u prvo kršćansko doba. Najprije su bogatiji kršćani stali pokopavati svoje mrtve na vlastitim posjedima u okolici Rima, te se i neke katakombe nazivlju po svojim prvobitnim vlasnicima, ili je gdje god bio zakopan koji svetac, te se također po njima nazivlju neke katakombe.

Prvi kršćani pokapali su svoje mrtve izvan grada u podzemnim hodnicima, gdje su ih stavljali u sarkofage i lijesove od kamena. Kada se međutim toga mnogo nakupilo, počeli su ih stavljati uz zidove hodnika, u kojima su iskopali potreban prostor za mrtvaca, koji su onda iz vanjske strane zazidali ili stavili u mramornu ploču, na koju bi stavili posmrtni napis. Takovih je mjesta bilo vrlo mnogo: znalo ih biti na stotine u pojedinim hodnicima, a poviše takovih hodnika sačinjavalo je jednu katakombu.

Isprva su kršćani pokopali svoje vjernike na otvorenim vlastitim poljima, no kad su se progoni proširili i na mrtve, počeli su ih zakapati u tajne podzemne katakombe. Kršćani su stvorili posebne zadruge »ecclesia fratrum« sa zadaćom pokapati svoje mrtve, što je i vlast donekle trpila, te su gdjegdje na grobovima mučenika sagradili i posebne kapele, gdje bi se na dan njihove smrti sastali i slavili njihove uspomene. Kršćani nisu držali rimski običaj, da svoje mrtve spaljuju, zato se i u katakombama ne nalaze urne s pepelom, već grobovi sa simboličnim i biblijskim figurama. Kršćani su nazivali svoja groblja počivalištima »asemeteria« i »cubikula« a naziv katakomba je nastao od groba sv. Sebastiana, ad »catacumbas« na Apijevoj vojničkoj cesti pred Rimom, kojim nazivom su prozvana kasnije sva podzemna groblja u okolici Rima.

Tlo okolice Rima je vulkansko. Najdalja podloga je od kamenja, srednja je od pješčanika, na kojem se nalazi treći sloj od zemlje. U srednjem sloju od pijeska kopali su kršćani škulje za grobove. U nekim se katakombama nalazi vrlo debeo pješčani sloj, te imade na taj način i po pet redova grobova jedan nad drugim okolo naokolo podzemnih hodnika.

Katakombe su u V. st. po Krist. mnogo pretrpjele, jer su ih za opsjedanja Rima za gotskog kralja Alariha čestito poplijenili misleći, da će tu otkriti neprocjenjivo blago, Kako se je doskora prestalo proganjanjem kršćana, prestala su i pokapanja u katakombama, a kršćanski svijet je počeo hodočastiti na grobove mučenika, gdje su bile podignute kapele, a doskora i veličanstvene brazilike. Većina katakomba je trpjela od provale barbara te su neki pape odlučili, da prenesu kosti svetaca i mučenika u Rim, u crkve, te je na taj način sasvim nestalo većine katakomba, na koje se sasvim zaboravilo.

G. 1578. su slučajno radnici u nekom vinogradu otkrili jednu katakombu, a kroz daljnjih sto pedeset godina otkrivale su se dalje nove katakombe, za koje je osobito zaslužan Antonio Bosio, koji je svoj cijeli život posvetio istraživanju starih katakomba, a poslije njegove smrti (1732.) izdan je rezultat njegovih istraživanja Roma sotteranea. I iz toga se počelo sistematskim iskopavanjem i otkrivanjem katakombi, za koje su pape, pojedinci i društva namaknuli potrebita sredstva.

Danas su već skoro sve katakombe otkrivene te je jedna nalik drugoj, zato posjetnici posjećuju poglavito samo dvije katakombe i to Sv. Sebastijana i Calista, koje se nalazi blizu jedne druge na Via Appia.

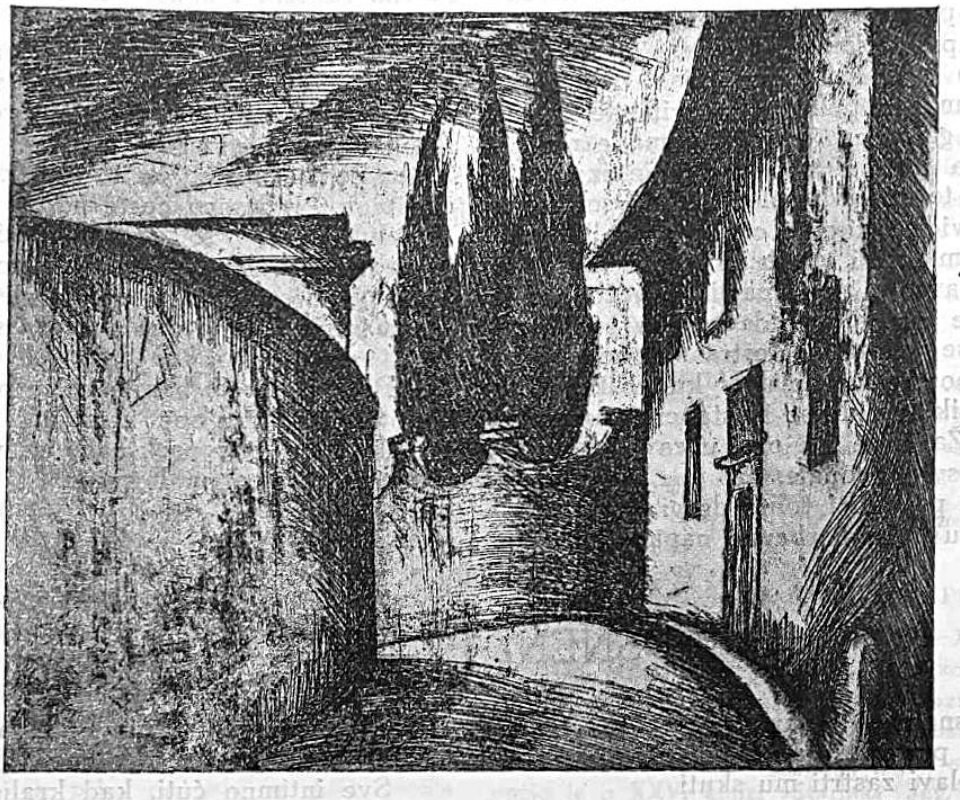

PILON VENO: TOSKANSKI PEJSAŽ. (Klišej »Z. U. Z.« Ljubljana.)

U gradu kraj starog Foruma nalaze se autobusi, kojima se popodne voze izletnici na vanjsku cestu, da razgledaju katakombe. Najvažnije su katakombe San Callista, a nadzor nad istima predao je papa Lav XIII. trapistima, koji imadu u blizini svoj samostan. U vrtu dočekuju strance fratri, koji vode u katakombe pojedine grupe po narodnostima. Tako tumače fratri francuski, talijanski, engleski i njemački, a svaka grupa ide zasebno jedna iza druge. Svaki posjetnik kupuje kod ulaza malu svjećicu, jer su katakombe tamne. Ujedno se treba ljeti toplije obući, jer je dosta hladno, dok je zimi ugodno toplo. Tumačenje i vodstvo je besplatno, tko hoće, može nešto podariti za samostan. Katakomba se zove po sv. Callistasu, koji je oko 200 g. po Kr. dao u katakombi načiniti grobnice za pape, te je ovo zemljište, gdje je ujedno pokopana i sv. Cecilija, postalo vlasništvom pape. Na ulazu u katakombe nalazi se kapela sv. Cecilije, odakle se odmah ulazi u grobnicu papa. Tu je pokopano 13 papa a među njima i Siksto II., koji je g. 261. po Kr. poginuo mučeničkom smrti. Kripta imade u gornjem kraju svijetlo, koje je bilo u prijašnjih vremena zatvoreno. Desno i lijevo bili su u kripti grobovi s mramornim pločama i grčkim napisima. Polag ovog prostora nađen je posebni grob sv. Cecilije, čije kosti su poslije prenesene u Rim preko Tibra u posebnu crkvu u Trastevere. Kripta sv. Cecilije je vrlo prostrana i urešena po zidovima samim slikarijama iz onog doba. Na podu je bio mozaik, a u sredini je bio prije sarkofag s tijelom sv. Cecilije. Prolazimo dalje kroz više prostorija, dok ne uđemo i kriptu pape Eusebija i još nekih drugih papa, i to se sve može konstatovati po raznim natpisima.

Svuda su zanimljive slike i rezbarije iz prvih vijekova kršćanstva, koje su se mjestimice još dosta dobro sačuvale. Dobro je sačuvan i napis grobnice pape Cornelija, mučenika, na mramornoj ploči.

U katakombama je tamno, samo svijetlo polaznika osvjetljuje tamne zidove i hodnike te kripte, i to čini na posjetnike neki tajanstveni utisak. Koji put sastaje se jedna grupa posjetnika s kojom drugom grupom, kojoj se u drugom jeziku tumači jednako kao i prvoj grupi.

Nedaleko nalaze se i katakombe sv. Sebastijana, kojima upravljaju franjevci. I ovdje se pokazuju grobovi mnogih svetaca i nekih papa. Katakombe su moderno uređene, jer su proviđene električnim svijetlom, koje se parcijalno pali u hodnicima i kriptama, kojima se prolazi. Prema jednom napisu pokopano je u tim katakombama 70.000 mučenika. Nad katakombama podignuta je crkva sv. Sebastijana, mučenika, koju je podignuo car Konstantin. U tim katakombama nalazile su se i kosti biskupa Kvirina iz Siscie, koje su za provale barbara u V st. prenesli u Rim.

Osim toga imade još mnogo drugih katakomba, koje su djelomično iskopane i koje se još iskapaju, te nisu općinstvu pristupne.

Posjetnici kad izilaze iz katakomba, polaze ujedno da razgledaju V i a A p p i a i njezine znamenitosti. To je vojnička cesta, koja vodi iz Rima na jug u Capuu, Napulj, Beneventum i Brindisium sagrađena 313. pr. Kr. i na kojoj se nalaze mnogobrojni spomenici i grobnice. Osobito lijepo je sačuvana grobnica Cecilije Metella, kasnije veliki okrugli toranj, u kojemu je bila dvorana sa sarkofagom, koji je prenesen u Rim u palaču Farnese. Na toj cesti imade još više grobnica, no ova je

najbolje sačuvana. Dalje se nalazi circus Massencia, koji je bio posvećen njegovom sinu Romulu, posljednjem zapadnorimskom caru. Osim toga imade tu mnogo grobnica, jer Rimljani nisu svoje mrtve smjeli u mjestu pokapati. Tu imade i velikih zajedničkih grobnica, u kojima imade mnogo malih mjesta za urne s pepelom koje izgledaju kao golubinjaci, te se zovu colombaria. Osobito su vrijedne da se vide i kupelji cara Caracalle, gdje je bilo hladnih, mlakih i toplih kupališta. Ogromni peristil upotrebljavao se za gimnastičke vježbe, frigidarium za mrzle kupelji, tepidarium za tople kupelji. Napose se nalazi i palestra za gimnastičke vježbe prije i poslije kupanja. U kupalištima bili su baseni, mozaik, a vide se i ostanci naprava za parne kupelji. Žalibože su ove upravo ogromne kupelji skoro sasvim propale.

Jednako su propali i toliki drugi spomenici i slavoluci, koje su toliki barbarski napadaji na Rim sasvim razorili i opustošili. Propao je djelomično i vodovod za kupelji Caracalle, koji je sagrađen za cara Caligule i Claudiusa u prvom stoljeću po Kristu. Kada su ljeti u šestom stoljeću opsjedali Rim, razorili su djelomično taj vodovod, te su se Rimljani poradi oskudice vode morali predati. Još uvijek je pogled na te ostatke vodovoda veličanstven. Na koncu ceste nalazi se i jedan veliki slavoluk Drusov iz prvog stoljeća prije Kr., koji je podignut nakon pobjede Germana. Slavoluk je još prilično sačuvan, te se na njemu nalaze ostaci scena iz rimskih ratova s barbarskim Germanima.

Dok se sve to bar letimice pregleda, proći će popode, a putnici opet sjedaju u autobuse, koji će ih odvesti u već prekrasno rasvijetljeni Rim do konačne stanice na Forumu.

Dr. B.

SNENI PEJSAŽ

U prašini snenoj okupana šuti
gora snage puna. Mitska slika diva.
Nedaleko plavi zastrti mu skuti
do grmova prvih i do prvih njiva.

Pod nogama mala počiva dolina.
Po njoj radost buja izvire i niče,
a nad njome lebdi dražesna milina,
kraljevna je mlada stare kakve priče.

Od umora gustog, što ga svjetlost danja
taloži i skuplja u svojoj mirnoći
pri posljednjem žaru čeznutljivo sanja
o mirisnom mraku i drhtavoj noći.

Odijelo su krasno protkale joj zrake,
što ko pozdrav jošte iza diva glede
i poruke šalju do mjeseca lake,
da joj zvijezde pali, kad one izblijede.

Sad nema ni slutnja svakidašnjih strava
ni trzaja mučna razbijena glasa.
Sve intimno ćuti, kad kraljevna spava,
s dva srebrna pâsa, s dva srebrna pâsa.

A div nad njom bdije. Vječnu stražu straži,
u ruci lepeze od bukava viti,
sa njih melem lijeće i lice joj blaži,
a div nad njom bdije. Čuva je i štiti.

Ovako se uvijek u duši pričini
gledajuć kroz bisernu vedrinu
na golema diva u plavoj visini
i na zlatnu, malu pod njime dolinu.

Tad odasvud bježe slutnje dnevnih strava
s trzajima mučnim razbijena glasa:
sve intimno ćuti, kad kraljevna spava,
s dva srebrna pâsa, s dva srebrna pâsa . . .

Josip Kataliníć.

LUTKA U ŽIVOTU DJETETA.

Lutka u psihologiji djeteta igra vrlo važnu ulogu, možda važniju, nego što se i misli. Već prvi znakovi svijesti vode ga iz mračne periode prvih dviju godina ravno u carstvo toga čudnog, šutljivog i bezglasnog svijeta lutaka. Taj svijet uza sve vanjske znakove svoga totalnog mrtvila ipak živi, i to intenzivno, strasno, živi nekim svojim fantastičnim životom, koji vuče svoj izvor iz mlade užarene djetinjske mašte, koja je baš u to vrijeme najoriginalnija i najbujnija. Dijete u to doba vidi pred sobom samo zagonetke, tajne, nepoznato i dosad neviđeno kraljevstvo stvari. U tim danima je sve novo, sve interesantno, električna žarulja, kao i skorup, koji je uz to vrlo sladak, prsten na majčinoj ruci, kao i cipele na tatinoj nozi, prozori, lonci, čaše, ljudi, nošnja, ogledalo, instrumenti, sve je to novo i čudno i svemu tome treba dokučiti smisao, otkriti tajnu i onda se sprijateljiti s time kao s najboljim svojim poznanikom. A to prijateljstvo, to konačno pomirenje sa svim, što je oko nas, to upoznavanje s vrijednostima predmeta i stvari, ta harmonija s tim mrtvim svijetom sačinjava mehanizam djetinje svijesti, znači osnovno stanje njegove vitalne, psihičke egzistencije.

Poslije toga stanja djetinje duše dolazi drugo više, progresivnije, dolaze samostalni porivi djetinjeg indivíđualiteta, njegove male ličnosti, njegova sopstvenoga ja, koje traži da svemu tome oko sebe, svemu, s čim je sklopljeno poznan-

stvo, dade svoje vlastito lično značenje, svoj sud, svoj smisao i da onda po tim svojim zakonima, pronađenim po vlastitim intencijama i po uputama roditelja i starijih članova obitelji i društva, dođe do jednog višeg psihičkog kapitala — do iskustva.

Iskustveno sticanje znanja je najdramatskija perioda dječjeg duševnog razvijanja. Prva je perioda začinjena čuđenjem i strahom od svega, i u njoj nema toliko sukoba, kao u ovoj drugoj. Značaj prve se ispoljuje u pitanjima: »Šta je ovo«, »Zašto je ono«, »Zašto vatra gori«, Zašto tata puši, a mama brenuje kosu« i t. d. i t. d. Druga je pak perioda iskustva bez pitanja. To je neka vrsta tajnovitog šuljanja kroz sve te nepoznate stvari, neka vrst duševnog kriomčarenja, jer u svijetu ima i takvih stvari, koje se ne smiju dirati, jer su drugi tako rekli. A šta drugi znaju. Treba sam upoznati sve. I dijete onda u tim časovima promatra prekrasan plamen na ognjištu, kako liže svojim zelenim jezicima i suklja sad desno, a sad lijevo i svaki čas puckete i iskaču velike varnice. Jedna je varnica, velika kao lješnik pala upravo do njegovih nogu i sjajna je i lijepa, treba je uzeti i metnuti u usta, jer usta su u to vrijeme tobolac za sve, a okus jedini, pravi kritičar svega, što postoji. I tek što uzme tu varnicu, opržI se, skoči i zaplače . . . i iskustvo je stečeno. Tako sa žigicom, tako s loncem, koga je nataklo na glavu, kao tata šešir i razbilo ga, pa dobilo batina, i tako je napokon na svima naopakim stvarima, koje peku, razbijaju se, grizu, čepaju i štipaju. I ta perioda prođe, iskustvo je stečeno, a svijest u samoobrani razvijena tako, da već nema nikakve opasnosti po život. Neke se stvari vole, kao kajmak, šećer, a neke mrze, kao vatra i sapun, koji je u ustima ipak ponešto kiseo sve prema stečenom iskustvu.

Na koncu dolazi treća perioda, koja je u dječijem i uopće u čovječijem životu najljepša i najsrećnija od sviju drugih. To je ono vrijeme, kad se u djetetu razvija smisao za ljepotu, za umjetnost, kad se bude oni najčistiji i najsavršeniji nagoni ljudske duše, koji mogu otupiti ili se usavršiti, već prema kućnom i društvenom uzgoju djeteta. Sjedi se u sobi, a svud naokolo materijal za risanje, instrumenti za sviranje, knjižice s prekrasnim pjesmicama, materijal za izgradnju malih arhitektonskih oblika, lutke za igranje, limeni vojnici za probuđenje patriotske, a često puta i nečovječne svijesti i onda malo dječije kazalište, gdje lutke predstavljaju kao živi glumci i dopuštaju, da čovjek u njih saspe sav čar svoga umjetničkog nagona, svu ljepotu svoje čiste netaknute duše. I baš te lutke, koje su najpodatnije i najljepše od svega ostaloga, baš su ona onaj veliki glavni rezervoar, u kojem se koncentrisala sva njihova radost, uzbudjenje, zadovoljstvo i opojnost, koja prelazi u sreću. Lutka, mali čovjek, koji sluša sve, razumije sve i ne buni se ni protiv čega, najbolji je i najpodesniji prijatelj. A ima ih svakovrsnih. Ima ih, koje su nalik na malu sestricu ili na nepočešljanoga bracu, ili na kudrova u dvorištu, na macu kraj ognjišta, na vuka u šumi i mededa u planini. Ponekad su strašne, ali su uvijek lijepe.

Ali ima jedna institucija, jedna lijepa zgrada negdje na Preradovićevu trgu, ili u Jeronimskoj dvorani, u kojoj su te lutke mnogo interesantnije, nego li one kod kuće. Tamo one umiju da prekrasno pjevaju, obučene su u najraznovrsnije ruho, a žive čas na kraljevskom dvoru u slavi i u sjaju, a čas opet u nekim tamnim špiljama, u kojima neke od njih sude onima, što su zločeste, ružne, što su zlobne i okrutne. I te lutke žive nekim čudnim životom, a sav je taj njihov život nalik na ljudski, na onaj, koga će oni kasnije u brojnijim godinama proživljavati ili opet sresti se sa sličnom sudbinom, kakvu su gledali u usudu tih lutaka u Marionetskom kazalištu na Preradovićevu trgu. I kako su te lutke mudre, kako se smiono vladaju i kako se znaju izvući iz svakoga škripca, a da im se ništa ne dogodi. A neke su od njih tako dobre, plemenite, marljive i radine, da im na svakom koraku cvate sreća i život se blaži. U njih se treba ugledati, njih treba najviše voliti i po njima se vladati, pa će sve dobro biti. Kod tih lutaka treba učiti pamet, sticati iskustvo, znanje i onda slobodnije, otvorenije i sredenije stupiti u život i poći ravno svome cilju. U nesreći tih lutaka treba naučiti, šta da se radi i kako da se živi, pravedno, pošteno i plemenito ili ružno, izopačeno i prokleto.

To je eto onaj put, kojim dijete dolazi do pri iteljstva s lutkom i s pozorištem lutaka. A tu lutku i to pozorište treba onda oviti aurelom čistog idealizma i onog višeg ljudskog uzdizanja prema savršenstvu, u kojem čovječanstvo gleda svoj konačni cilj i svoju posljednju svrhu.

Ahmed Muradbegović.

SLIKE IZ NAŠE KULTURNE POVIJESTI.

I. Miraz jedne splitske patricijke XVI. stoljeća.

14. srpnja 1521. napisao je Marko Marulić oporuku, u kojoj se medu ostalim prilozima nalazi i procjena miraza njegove snahe Jelene, koju ovdje donosimo u izvacima.

Oporuku Marulićevu zajedno sa svim prilozima priopćio je u XXV. knjizi »Starina« Jug. Akademije — dr. Franjo Rački.

Najprije se nabrajaju predmeti, kao rublje, odijelo i sl.

Zatim slijedi procjena nakita u mirazu gde. Jelene pl. Cindrić, po Petru Kaokitoviću (»Cahochitovich«) i po Bernardu Terzago.

Jedna torba od bisera s dvije mjedene ručice. Zatim jedna torbica od bisera. Zatim tri niza od četrdeset komada bisernih putaca. Zatim nakit od bisera, težak tri unče. Niz od 116 komada velikih bisera. Niz manjih bisera. Dva niza bisera za rukave. Zatim bisernih putanaca za grimizne rukave. Niz bisera povrh rukava od baršuna. Zatim 16 pari posrebrenih kopča. Jedan pozlaćeni lanac. Dva para srebrenih tanjira. Jedna škrinja s draguljima. Zatim jedan plavi pas, okićen srebrom itd.

Zanimljivo će biti, da zabilježimo, kako je Marulić s nekim nakitima snahe mu Jelene nakitio Juditu, kada ide Holofernu. Tako na pr. ovdje spominjemo samo »plavi pas, okićen srebrom« — koje su riječi potcrtane, te su, naime nakiti, povađene iz miraza — a nalazi se u libru IV. stihu 89—96:

»Zlatimi žicami sjahu se poplici,
»a trepetljicami zvonjahu uvici,
»stahu zlati cvici po svioni sviti,
»razlici, ne rici po skutih pirliti.

»Svitlo crljeniti ja rubin na prstih,
»cafir se modriti, **bilit na rukavih**
»**biser i na bustih,** i sve od zlatih plas,
»sjati se na bedrih **prehitro kovan pas.**

II. Kultura u Dubrovniku g. 1775.

Poslije velikoga potresa počela je književnost nazadovati, a i trgovina i brodarstvo nije išlo najsjajnije. Ovdje ćemo prikazati kulturno stanje u Dubrovniku oko g. 1775. po jednome spisu od nepoznatoga autora po svoj prilici Talijana. Sviđa mu se jezik hrvatski i hvali djelo Ivana Gundulića (Giovani Gondola). »Osman«. Za Dubrovnik kaže, da

je ilirska Firenca. Dubrovnik je prije imao mnogo slavnih muževa, a i sad ih ima, ali su svi rastepeni po svijetu, a u gradu ostadoše samo velike neznalice. Fizika im je sasvim nepoznata. Kad je jednom u 18. vijeku došao neki Isusovac u Dubrovnik i pokazivao dinamo mašinu pred mnoštvom, svi su se čudom čudili. Eksperimente s mašinom morao je više puta ponavljati, ne samo pred mnoštvom na ulici, nego je išao i po svim uglednim kućama. Po njegovu odlasku htio ga je i jedan dubrovački pop imitirati, ali mu nije nosilo mnogo dobitka, te se ostavi čorava posla. »Chi dirrebbe che la patria di Boscovich fosse Ragusi«? ! (Ko bi rekao, da je Boškovićev zavičaj bio Dubrovnik), zavapio bi anonimni putopisac.

Za školu se mnogo ne brinu, niti im je stalo do toga, da bi doveli učitelje, samo da nešto više novca uštedel Patriciji više se ne bave naukom, čim navrše 18 godina uče se gentlemenstvu, a građanstvo još manje. Čak se ni kler ne bavi naukom ni književnošću. Senatu nije mnogo stalo, da plaća dobre učitelje mladeži, a i ona 3 popa, koji uče mladež nešto malo latinski, plaćeni su sa 53 cekina. Isusovci su predavali samo gramatiku i retoriku. Fiziku nitko nije predavao, jer nije bilo ni jednog učenika, a logiku bi koji put tumačio jedan Dominikanac, zamoljen od nekolicine đaka.

Što se tiče biblioteka, imaju ih samo neki. Nema javne knjižnice, glavnije i bogatije privatne biblioteke su ove: čč. oo. dominikanaca, koji su donedavno imali vrlo bogatu biblioteku iz XV. vijeka, koju su poslali u Rim, gdje je za velike sume uspjelo pojedine egzemplare da rasprodaju. Najbiraniju biblioteku imaju oci benediktinci, koju je abeé Gjirđić (Giorgi) dopunio mnogim stranim knjigama i starim spisima. Osim ovih ima i obitelj Sorgo (Sorkočević) jednu malu privatnu biblioteku.

Pučkih igara i zabava ima vrlo malo. Ima i kazalište, ali ovo vrlo rijetko kad prikazuje štogod, nego ga upotrebljavaju za magazin, što im nosi mnogo više dobitka — — —

(Vrelo: Kultura u Dubrovniku oko g. 1775. od Dra Grge Novaka. Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folkloristiku. Knjiga II, svz. II., god. 1922.).

III. Tekija.

Na putu Petrovaradin—Sr. Karlovci, nalazi se jedna mala crkvica, koja je nalik malo na Lurd, već i po tom, što k toj crkvi hodočaste na dan Gospe Snježne. Ova se kapelica zove Tekije (turski teke znači samostan derviša, odakle joj i ime), koje historijat ćemo ovdje ukratko ogledati. Poslije čuvene pobjede princa Eugena Savojskog kod Petrovaradina g. 1716. na dan Gospe Snježne htjelo se u blizini bojišta načiniti i sasvim preurediti jednu malu kapelu, koja je stajala na mjestu današnjih Tekija, i posvetiti ju na uspomenu bitke, Gospi od Snijega. Nakon dugih priprava bude crkva dovršena 1754. godine, naročito marom čč. oo. isusovaca iz Petrovaradina, što svjedoči i dan danas napis na desnoj strani po ulasku u kapelu:

Petrovaradinenses
IeSV SOCII
Auxilio Christianor(um)
PoSVERE.
MDCCLIV.

O toj crkvici napisao je A. Kanižlić izmedu ostalog u svojoj knjizi »Utočište blaženoj divici Mariji«, ove retke: »Otci Druxbe Isusove, Tursku jednu josc od starine zidinu, pokraj puta, koji u Karlovac vodi, na Kapellicu Gospe od Sniga obratisce. Dostojanje fale puk Varadinski, u kojega sardou lyubav prama Marii probudi jedan Druxbe Isusove Misnik, od koje i njegovo sardce gorasce. Sada vidise na recsenomu mistu Carqva Sgragyena od Otacah Druxbe Isusove, da bude kaono prigrad sve nesamo Slavonie, nego i Magyarske zemlye protivu Turskoj silli — — —

Dragocjenosti, što su ih pobožni hodočasnici darovali kapelici Tekije, privukle su mnoge kradljivce, da ju okradu. Evo ovdje jedan takav primjer, kako slijedi iz matica umrlih župe petrovaradinske, datiran g. 1771. 12. februara:

Schipl Michael, oženjen, zbog raznih počinjenih krađa, naročito zbog pljačkanja kapelice Blažene Djevice Marije Snježne (ad Nive = Tekije) izveden je od građana na stratište . . . .

(Vrela: Protocollum Defunctorum Ab Anno 1768. usque 1788. Tomus 2. dus, župe petrovaradinske u crkvi sv. Jurja u Petrov.)

F. Petrić

MOZART U SIKSTINSKOJ KAPELI.

1770. na Veliki Četvrtak služio je papa Klement XIV. svečanu misu, a pjevao se veličajni »Miserere« od Allegrija. Svijetlo svijeća s oltara padalo je na Michelangelovu sliku »Giudizio finale« i radi titranja činilo se kao da se miču likovi na slici, kao da grješnici miču usnama, plaču i škripe zubima. Svi su s grozom gledali u tu sliku. Samo jednog kao da se to nije doimalo. Bio je mladić obučen u zeleno odijelo star oko 14 god., naslonjen na stup, koji je pažljivo slušao, da mu ne umakne ni jedna niansa divnoga pjeva. Kad se misa svrši, pridruži se pratnji austrijskog poslanika i pođe kući. Čim je došao, otišao je u svoju sobu i pisao je nešto na jednom komadu papira

Za vrijeme ručka pripovijedao je poslanik o prošloj misi i o veličajnoj Allegrijevoj pjesmi i reče, da je šteta, što se ne može njegov »Miserere« čuti i u vanjskom svijetu. Francuski poslanik, koji je bio među pozvanima, odgovori mu, neka pokuša tražiti od pape kopiju.

»Sve je uzalud« austrijski će poslanik »prošli su vijekovi, otkada je Allegro komponirao taj komad, i nigdje ga se još nije čulo osim u Sikstinskoj kapeli. Ni kraljevi nijesu dobili njegove kopije«.

Na te se riječi nasmjehne ponosno onaj mladić u zelenom odijelu. Sutra, bio je Veliki Petak, stojao je opet mladić na pređašnjem mjestu u kapeli, ali je bio nagnut i očima je letio po jednoj karti, koja mu je bila umetnuta u šešir, dok se pjevao »Miserere«. Jedan ga kardinal opazi i motrio ga je za vrijeme mise.

U večer bijaše veliki koncerat u vili Borghese. Noć je bila vedra, a palače i vrtovi bili su sjajno rasvijetljeni. I mnoštvo se pozvanika šetalo po terasama. Najednoć se razliježe kroz noć preludij igran od majstorske ruke na klaviru. Svi su slušali zadivljeni i zaori klicanje: »Genij u glazbi«. Svirač je bio onaj naš mladić u zelenom odijelu. U pol preludija zapjeva mladić snažnim i ugodnim glasom Allegrijev »Miserere«. Začuđenje i udivljenje bijaše neopisivo. Neki su mu klicali, neki se ljutili, jer da je to profanacija i krađa, a većina je tvrdila, da je mladić taj komad pisao za vrijeme njegova izvođenja u crkvi.

To potvrdi i onaj kardinal, koji ga je u crkvi motrio. »Jeste li sigurni u tom«, upita ga austrijski poslanik.

»Pa vidio sam ga!«

»Vaša Visost me nije vidjela pisati nego čitati«, umiješa se i mladić u prepirku.

»Ne vjerujem«, odgovori kardinal.

»Jest, ja sam spijev već prije napisao kod kuće po sjećanju«.

»To je nemoguće. Tu ne manjka ni jedna nota pjesmi, to je točna kopija Allegrija«.

»Taj me je »Miserere« tako dirnuo, da je do posljednje note ostao u mojoj pameti«.

Svi su hvalili mladića i čestitali mu. Sam ga je papa pozvao k sebi, pohvalio ga i dopustio mu daljnje izvođenje »Miserere-a«. Ta je autor bio Mozart, autor mnogih muzičkih remek-djela, od kojih su najznamenitija Don Juan i Requiem. R. i L.

POSTANAK METRIČKOG SUSTAVA MJERÂ.

Mjere koje su se upotrebljavale prije metričkog sustava, bile vrlo zamršene, jer niže jedinice nisu izlazile iz viših često i svaka provincija upotrebljavala različite mjere, već je i isto ime vrlo često značilo različite veličine. K tomu su jedinice bile po volji odabrane, te su se s vremenom mogle i znatnije promijeniti. Napokon su sve te mjere bile vrlo zamršene jer niže jedinice nisu izlazile iz viših po decimalnom zakonu, već se nekoje mjere dijelile na 6, neke na 12, 16, 24 i t. d., jednakih dijelova, pa su računi s tim mjerama bili dugi i nespretni. Zbog svih tih razloga nastajale su velike neprilike i smetnje u trgovini.

Francuska ustavotvorna skupština zaključila je na prijedlog Talleyranda 8. svibnja 1790., da se u Francuskoj ukinu stare mjere, pa da se uvede novi sistem jedinica, koji bude jednolik, čvrst i jednostavan.

Komisiji, koju je izabrala Francuska Akademija Nauka, bilo je naloženo, da izradi taj novi sistem. U toj su komisiji bili slavni francuski učenjaci onoga doba kao na pr. Laplace, Lagrange, Borda, Monge, Lavosier. Komisija je bila pozvala i strane učenjake, da se svi zajedno slože, pa da prihvate jedan univerzalni sistem mjere. Ipak je malo stranih naučenjaka odgovorilo na taj poziv, jer je u ono doba bila gotovo sva Evropa protiv revolucijonarne Francuske.

Komisija je odlučila, da se prihvati takav sistem, koji ne bi imao nikakvi nacijonalni karakter; odabrane jedinice imadu se zato vezati uz dimenzije zemaljske kugle tako, da kasnije i drugi narodi uvidjevši prednost novih jedinica mogu bez ikakvog trvenja i bez patriotske osjetljivosti novi sistem lako prihvatiti.

U tu je svrhu komisija odredila, da se za jedinicu dužine odabere četrdeset milijunti dio zemaljskog meridijana, te je toj jedinici dužine dala ime metar (prema grč. *μέτρον* mjera).

Jedan lučni stupanj jest luk između dvije vertikale, koje među sobom zatvaraju kut od 1°. Kad bi zemlja bila savršena kugla, sve bi se vertikale sastale u središtu i svi bi meridijanski stupnji bili jednake duljine. Ali zemlja jest sploštena na polovima, nabrekla na ekvatoru, pa su meridijanski stupnjevi duži u blizini polova negoli u blizini ekvatora. Zato je komisija Akademije Nauka odlučila, da mjeri meridijanski luk, koji ide gradom Parizom između Dunkerque-a i Barcelone; taj se luk nalazi u jednakoj gotovo udaljenosti od pola i ekvatora, pa se s pomoću njega može dosta točno proračunati dužina jednog zemaljskog stupnja.

Mjerenja su vršili Méchain i Delambre. Oslonivši se također na mjerenja, što su bila izvedena 1734. u Peruu (Bouguer, Lacondamine) i Laponiji (Clairaut, Maupertuis) i poznavajući točno razliku u geografskoj širini između Dunkerque-a i Barcelone nađoše, da je dužina četvrtine zemaljskog meridijana 5130740 toisea. (Toise bijaše glavna jedinica dužine u ono doba u Francuskoj; to je bila dužina jedne željezne šipke kod $16\frac{1}{4}$ °C, koja se čuvala u arhivima Akademije; s obzirom na metar 1 toise jest 1·94904 m).

Na prijedlog Akademije prihvatio je Konvent 4. mesidora god. VII. (22. lipnja 1799) deset milijunti dio gornje dužine za fundamentalnu jedinicu dužine pod imenom metar.

Iz te jedinice dužine izveli su druge jedinice. Odredili su, da jedinica za obujme 1 l bude volumen jednak 1 dm^3. Za osnovnu jedinicu težine, gram, uzeli su težinu jednog kubičnog centimetra destilirane vode, za koju se pretpostavlja, da je vagana u Parizu u praznom prostoru, na nivou morskom kod temperature od 4° C, temperature, gdje je voda najgušća, a za praktičnu jedinicu 1 kilogram, koji je 1000 puta veći od 1 grama. Načinili su štap od platine (prototipni uzorak metra, prametar) i valjak od platine (prototipni uzorak kilograma, prakilogram), te su ih smjestili u državni arhiv (Archives de l' Etat), gdje su ih spremili su u »Conservatoire des arts et métiers«. Ujedno je škrinja bila opet zatvorena u jedan željezni ormar, koji se zatvarao s četiri ključa.

Druga dva takova uzorka, sasvim slična predašnjima, spremili su u »Conservatoire des arts et métiers«. Ujedno su načinili metre i kilograme iz mjedi, sasvim slične prototipnim uzorcima, te su ih spremili u ministarstvu unutarnjih posala i u ured za verifikaciju trgovačkih mjera, gdje ih je svatko mogao upotrijebiti, kad ih je trebao.

Otpor protiv novih mjera bio je u početku dosta velik. Bili su dapače prisiljeni (1812.), da ponovno dozvole upotrebljavati stare mjere, koje su neznatno modificirali. Tek je god. 1840. postao metrički sustav mjera obligatan u Francuskoj.

Drugi su narodi uvidjeli brzo jednostavnost i prednost metričkog sustava mjera, te ga doskora i prihvatili. God. 1872. sastala se u Parizu internacijonalna komisija, da odredi međunarodne uzorke metra i kilograma. God. 1875. otvoren je u Sèvresu kraj Pariza međunarodni ured za mjere i uteze; taj ured nabavlja kopije uzoraka za različite države.

Međunarodni kongres fizičara u Parizu god. 1881. odredio je, da se fizikalne jedinice izvedu također iz fundamentalnih jedinica metričkog sistema.

Nova mjerenja izvedena vrlo modernim, točnim metodama pokazala su, da je broj, što su ga našli za dužinu zemaljskog meridijana Méchain i Delambre, nešto malo pogrješan, pa da legalni metar od god. 1799. nije sasvim jednak 40 milijuntom dijelu zemaljskog meridijana. Napadak geodezije doprinesao je tome, da se meridijan još točnije odredi. S druge su se strane pokazale nesavladive poteškoće zato, da se fundamentalne jedinice načine sasvim točno prema prije spomenutim teoretskim definicijama. Za praksu to nema nikakve važnosti, ali za izvjesne fizikalne poslove, koji zahtjevaju veliku tačnost, treba odabrati jedinice strogo definirane. Stoga su fizičari sakupljeni na kongresu u Parizu god. 1889. neznatno modificirali definicije metra, kilograma i litra. Prema toj modificiranoj definiciji jest metar dužina internacijonalnog prototipa iz platine i iridija, koji se čuva u paviljonu Breteuil u Sèvresu. Dužina tog prototipa jest vrlo približno jednaka deset milijuntom dijelu kvadranta zemaljskog meridijana. Taj internacijonalni prototip nije metar u obliku štapa, već je jedno tijelo, kome je porez sličan slovu X. Na tom su tijelu 4 žlijeba, dva po dva simetrička. U jednom od tih žljebova i prema njegovim krajevima nalaze se na ravnom dijelu nacrtane dvije malene elipse, kojih bi se velike osi dovoljno produžene sastale, a kojih malene osi, nacrtane miskroskopskim potezima, znače dva crta, kojih razmak određuje dužinu od jednog metra. Takav je oblik odabran zato, što se, kako se čini, najmanje savija i što se od tog oblika mogu lagljе praviti razne

kopije. Internacijonalni prototip je iz legure platine i iridija; ta je legura još manje podvrgnuta promjenama na uzduhu i još je otpornija negoli sama platina.

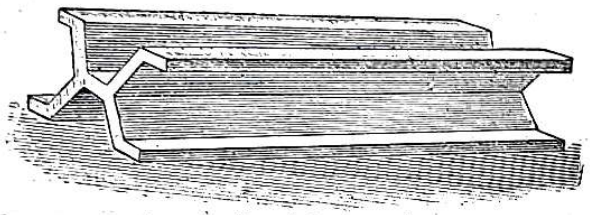

Internacijonalni prototip.

Jedan kg. jest težina internacijonalnog prototipa iz platine i iridija, koji se čuva u paviljonu Breteuil u Sèvresu; ta je težina vrlo približno jednaka težini od 1 dm^3 destilirane vode kod 4°C.

1 l jest volumen 1 kg destilirane vode kod 4°C. kod normalnog tlaka; ipak se ne će učiniti nikakova znatna pogrješka, ako se smatra 1 l ekvivalentan 1 dm^3.

Pošto je bio odabran internacijonalni prototip za 1 m i 1 kg, načinjeno je bilo mnogo kopija tih prototipa, koje su ždrijebom porazdijeljene među razne države, zastupane na kongresu.

Protipni uzorak za metar stajao je 10.000 franaka, a za kg 8.000 franaka.

Priopćio **Stjepan Škreblin.**

Nešto o naliv-peru. Kada Američanin ili Englez putuje, poznaješ ga po njegovoj kapi, luliei i zlatnom naliv-peru, »Funtain-pen«, što bismo mi nazvali »izvor-pero« jer zbilja iz njega izvire tinta i može se tako pisati bez tintarnice i bez umakanja.

Ideja, da se pero i držalo spoji s tintarnicom, prilično je stara, ali tek u ovome vijeku mogla se ostvariti pomoću zlatnoga pera, providenog tvrdim šiljkom od iridija, a crnilo se nalazi u držalu od kaučuka. Kod uporabe naliv-pera izvire samo toliko crnila, koliko se pisanjem potroši. Ljudi, koji se jednom priuče na pisanje s naliv-perom, teško pišu običnim držalom, te su posvema nesretni, ako im se pero pokvari ili izgubi. Jedan tvorničar naliv-pera priča, kakovih muka imade s ljudima, koji mu donose svoja naliv-pera na popravak. Poslovni ljudi svih struka kao odvjetnici, liječnici i t. d., kojima je vrijeme novac, sjede strpljivo i čekaju, dok im se pero popravi, jer su bez njega kao izgubljeni. Zanimljivo je pritom, da prečesto ta pera i ne iziskuju nikakav popravak, već je dovoljno, da se temeljito u hladnoj vodi operu. Popravci su s toga jedinoga razloga potrebni, jer vlasnik ne čisti svoje naliv-pero. Zlatno naliv-pero dosta je skupo i mogli su da ga nabavljaju samo imućni ljudi.

Kako je danas život vrlo skup i svatko mora da štedi to se jedina naša tvornica naliv-pera u Zagrebu pozabavila pitanjem jeftinih naliv-pera, a koja usto besprikorno funkcioniraju. Na tom polju trudili su se već mnogo godina razni obrtnici i tvornice, ali do danas bez pravog uspjeha. Radujemo se stoga, što je upravo našoj domaćoj industriji uspjelo riješiti velevažan problem naliv-pera.

Rješenje sastoji se u tome, da je tvornici uspjelo konstruirati naliv-pero s čeličnim perom i tako odstraniti skupo zlatno pero.

KRONIKA

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

TISUĆU SVJETSKIH PISACA.

Svi se kulturni narodi diče bibliotekama, koje izdaju osim vlastitih i tuđa djela, da na taj način upoznaju svoj narod s umotvorinama stranih književnih velikana. I mi Hrvati počesmo se, uza sve prekarne naše književne prilike, povoditi za tim stranim narodima i stali smo izdavati s manje ili više sreće razne biblioteke stranih djela. Našlo se začudo nebojša i pregaoca, kojima moramo zahvaliti, da su nas upoznali s boljim djelima skoro svih kulturnih naroda. Jedan je od takovih pregaoca i naš talentirani mladi književnik g. Ljubo Wiesner ml., koji je počeo izdavati biblioteku pod naslovom: »Tisuću svjetskih pisaca«. U toj je biblioteci već izašla prva knjiga novela Merežkovskoga, Jack Londona. H. Quiroga i Maeterlincka. Doznajemo, da je g. Wiesner odlučio izdavati samo kraće stvari t. j. samo novele svjetskih, a i naših književnika, jer, kako veli izdavač u svom predgovoru »ima i kod nas stvari, koje su stvorene sub speciae aeternitatis, samo su se nažalost zamele u gomili loših i izvikanih bezvrijednosti.«

Ovaj pothvat našega talentiranog književnika, koji se uza sve odlike ponajboljih naših pisaca mora boriti, da na ovaj način osigura svoju egzistenciju, pozdravljamo najsrdačnije, a to tim više, što će te novele biti birane sadržajem od najboljih svjetskih pisaca, kao konkurencija svim onim špekulantima, koji računajući na loš ukus poratne publike, izdaju djela, odnosno »stvari loših i izvikanih bezvrijednosti«, kako kaže Wiesner.

Da, ovaj bi pothvat morao uspjeti već radi toga, da potisne u kut kojekakova izdanja sumnjive literarne vrijednosti. Mi najtoplije preporučujemo biblioteku, odnosno prvu knjigu gosp. Lj. Wiesnera pažnji naše mladeži. Knjiga se naručuje izravno kod Ljube Wiesnera, književnika u Zagrebu, Pantovčak br. 4 i u svakoj knjižari.

FILATELIJA

Srpska vojna pošta 1912—1913. Za rata Srbije s Turskom preštampale su se neke turske marke srpskim žigovima i stavljene u prodaju. Kako je to kasnije utvrđeno, nisu to bili pravi službeni žigovi, već umjetno naručeni, jer srpska bojna pošta nije nikada rabila turske marke za svoje frankiranje, već jedino marke kraljevine Srbije ili nikakove marke, već jedino žig svoje bojne pošte.

Invalidske marke preštampane su sa slovima U. R. I. (Udruženje ratnih invalida) koje nemaju vrijednost frankatura, već samo vinjeta. Ipak se negdje i tim markama i frankiralo pisma. Preštampano je 500.000 komada po 10 para crvene boje. Marke su preštampane u državnoj štampariji.

Jugoslavenski provizoriji. Kako je nestalo maraka po 20 para, uređeni su provizoriji od 20 para na markama od 60 para, kojih je još mnogo preostalo, jer ih se malo rabilo. Isto su tako preštampane marke od devet dinara na vrijednost od pet dinara, kojih je također već skoro nestalo, makar da i nisu još dugo u prometu. Jedan i drugi tip provizorija su marke s likom kralja Aleksandra.

Hrvatsko filatelističko društvo u Zagrebu lijepo napreduje. Upravo je navršen broj od jedne hiljade članova.

Poštansko-telegrafski muzej osnovan je prošle godine u Beogradu kod ministarstva pošte i brzojava. Muzej se bavi sakupljanjem sviju vrsta i odlika maraka i cjeline iz cijele države SHS. Čuva klišeje poštanskih maraka, slike pošt. zgrada i prevoznih sredstava, pošt. žigove, slike glasovitih osoba za poštu, i slične predmete. Muzej je otvoren svake nedelje od 10—12 sati za širu publiku, a prilikom će se uredivati i posebne izložbe poštanskih vrijednota.

ZABAVA I ŠALA

ZAGONETKE.

1. Pitalice.

1. Crn je kao kovač, ore kao orač, nije ni orač ni kovač.

2. Siv konjić poljem skače, bijelo crijevo sobom vuče. (Hella pl. Simić-Vakanović, Zagreb).

3. Danica je rastresla, sunce je pokupilo, mjesec povratio. Što je to?

4. Znade biti kao crkva, a ne važe kolik mrkva. Što je to?

(Viktor Šepec, Zagreb).

II. Dopunjalka u četvorini.

					A
					D
					A
					T
					T
					O
					F
					R
					A
					O
					R
					O

U svakom retku mora se umetnuti **muško ime** s posljednjim slovom, kako je označeno, pa da se od I—II dobije ime čuvena muža hrvatske povijesti.

III. Slovčanke.

1. 1va723 45 1v345 1r5ć5 23va6.
2. B7lj6 1š34 56g7 51š34.

(Anica Ivančević, Zagreb).

IV. Dopunjalka.

. . bro	. . nak
. . . bar	. . dac
. . lo	. . nak
. . . . nik	. . nak
. . lo	

Ove slogove treba tako sprijeda popuniti do potpunih riječi, da ti dopunjci sami čitani redom jedan za drugim dadu mudru izreku.

ODGONETKE ZAGONETAKA IZ BR. 7.:

I. Logogrif:

Bar — Bari — Barbari — Berberi.

II. Rebus:

Ljubi rode jezik iznad svega.

III. Brojenke:

1. Tko se ne namući, taj se ne nauči.

2. Na vuka vika, a iza vuka i lisica sita. (Grješkom je štampan u posljednjoj riječi razdaleko 1 mjesto broj 5!)

IV. Natpis spomenika:

Sloboda, bratstvo, jednakost.

V. Premještaljka s raširivanjem:

Ante — Etna — Tane — Tena — Atena — Antena — Atentat.

ODGONETAČI ZAGONETAKA IZ BR. 7.:

Nikolić Katarina, Split: I, V — Seunik Branko, Donja Stubica: I, II, V — Hella pl. Simić Vakanović, Zagreb: V — Mandić Ljubica, Zagreb: I, V — Lanović Mladen, Zemun: I, II, III (1), V — Pless Franjo, Mitrovica: I, II, V — Zagorac Cvijeta Sr. Mitrovica: Sve — Kadelburg Lavoslav, Vinkovci: III (1), V — Zoričić Zvonimir, Osijek: I, II, III (1), V — Maider Natalija, Karlovac: II, III (2), V — Breitenfeld Fedor, Zagreb: I, II, V — Krenn Milan Osijek: II, V — Kremer Slavko, Zagreb: V — Kohlbach Oton, Osijek: V — Zbornik Franjo, Zemun: II, V —

NAKNADNI ODGONETAČI IZ BR. 6.:

Alinčić Vaso, Zagreb: II, V — Maider Natalija, Karlovac: II, VI — Zagorac Cvijeta, Sr. Mitrovica: I, II, IV, V, VI — Vrána Dragutin, Karlovac: II — Blaha Otokar, Zagreb: III (2, 3, 4,) V, VI — Leppé Ivan, Zagreb: II, III (3), VI — Končar Božidar, Zagreb: II, III (4) — Hratak Marijan, Zagreb: II, III (3), VI —

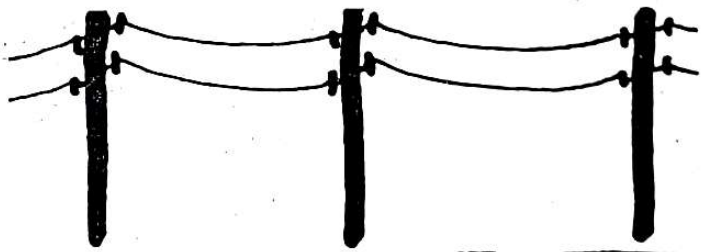

PORUKE UREDNIŠTVA

? Vaša pjesma »Moja zvijezda« ulazi, ali druge dvije »Noć« i »U daljini« ne mogu.

R. Ž. »Svuda« ne može ući. Vidi se dobra volja, ali ponestaje sila. Pričekajte još koje vrijeme, možda će bolje ići, a dotle čitajte marljivo dobre stvari i študirajte kod toga jezik (sintaksu, forme, figure i slično).

»Rodoljub«. Iako je zamisao Vaše pjesme »Kralju Tomislavu« svake hvale vrijedna, nema u njenoj obradbi ništa pjesničko.

B. P. Og. U posljednjem listu velite, da Vam oprostimo, što su pjesme olovkom pisane, i to onako ravno iz glave na papir. To je posve tačno, ali zato Vam na pr. Pustinjak prema tome i izgleda — i sadržajem i jezikom i ritmom. Ovakvo stvaranje ili bolje ovakvo šaranje ne valja i ne vodi ni do čega. Šteta je, jer Vi možete dobrih stvari dati, ali treba da mnogo solidnije radite. Ovakvim radom omalovažujete pjesništvo i književni rad uopće, a time se često od prirode nadaren mlad čovjek polako razvija u površna i loša radnika i da tako kažemo u — književnog »hohštaplera«. A to valjda ne ćete. To iste vrjedi i za »Tužaljke«. Vidi se, da vrlo lako verificirate. To je doduše dobro, ali samo onda, ako pjesnik sam sebe može disciplinirati, a to je vrlo važno, i da barem donekle imade vlastite kritike (autokritike), da barem poprilici može naslutiti, što bi moglo valjati, a što ne. Dakle svladavajte se i pišite, kad imate osobitu potrebu za to i čitajte ponovo svoje sastavke nakon duljeg vremena, pa ćete sami vidjeti, što treba izmijeniti, što ispraviti ili što sasvim zabaciti. Niti crtica »Nekada i sada« ne može ući. Nemojte svašta obrađivati. To jest može se i takvo što, ali tu imade suviše krvi i strahote, a da bi se dalo prikazati u tako kratkom prikazu. I onda nema zapravo ni pointe. Ne vidi se, što se hoće, i gdje je izlaz cijeloj stvari. Sonet ulazi.

R. Nevsky. »Italija«. Možda ne bi bila na odmet ta pjesmica, ali nekako je suviše žučljiva. Vi govorite o »lažnoj kulturi«. Ali to Vam rade najkulturniji narodi. I onda: »Politisch Lied, ein garstig Lied!« Naime da se razumijemo: Vi možete i treba da hvalite svoje ili naše, ali ne treba drugih vrijeđati, pa makar i naši protivnici bili, inače pjesma gubi svoju umjetničku vrijednost. Pjesničko djelo ne smije biti odviše tendencijozno.

»Smiljka«. Javite Vašu pobližu adresu! Prilog za božićni broj stigao je prekasno.

Jelka B. Još nije dobro. Stihovi su vam nejednaki, rima nevaljala, a muzike nema nikakove. Najprije čitajte mnogo i vježbajte, pa će tek poslije biti možda što zrelo za štampu.

— vep —. Ponuđeni prijevod ne možemo nažalost trebati.

Dubravko L. Pokušajte svoje radove slati kojemu dječjem listu, pa kasnije — za nekoliko godina — mogli biste nam poslati već i dobrih stvari. Sve treba svoje vrijeme.

Macan, Koprivnica. Uredništvo mora uvijek znati, s kim ima posla. Šifra J. Š. može biti za javnost, ali uredništvu to nije dosta. Uostalom pjesme su Vam i tako vrlo loše.

Samuel P. Beograd. Vaša pjesma nije o d a, kako ju Vi zovete. To je jedna mala fabulica, dosta naivna, a napisana rđavim stihovima. Oprostite, što Vas nijesmo o tome obavijestili pismeno, kako ste Vi to željeli, ali na to ne dospijevamo.

M. H. Pjesme »Prva čaša«, »Bršljan« i »Nesvršeno djelo« ne će ući; prve dvije, jer sadržajem svojim nijesu za naš list, a posljednja radi nejasnoće.

Br. P. O. Pripovijetka »Badnja noć« ne bi bila loša, da je barem pisana u trećem licu. Ali onoga je ipak previše! Ta velika dobrota i altruističko shvaćanje kod današnjih teških vremena upravo je neprotumačivo. I onda otkuda?! Zato čovjek treba da bude pravi pravcati gavan, a to Vi teško da ste. I onda nadasve je nezgodno o sebi tako pisati, sebe sama veličati. Ne možemo štampati.

R. Kl. »Tamerlanova smrt«. Budući da nemamo originala pri ruci, da ga isporedimo s prijevodom, ne možemo onako naprečac štampati. Isto vrijedi i za »Legendu sv. Ilije«.

Iv. P. Pjesmice »Tamburici« i »Nesretna djevojka« ne mogu ući; prva radi nespretnih nekih mjesta, kao na pr.: »Drž onu jaćul« a druga radi nejasnosti posljednje kitice. Ista je sudbina i »Fantazije o čovjeku«. Ideja nije loša, ali izrada nipošto nije zgodna. Nije naime ispravno, da generalizirate t. j. da svodite s jednoga primjera na općenitost. Takovih je tipova bilo, to stoji, ali to su tek pojedinci. Trebalo bi općenite karakteristike istaknuti, da se onda uzmognu generalizirati.

A. D. Da ste svoju radnju »Naša narodna nošnja« predali svome profesoru kao zadaću, ne znam, da li biste izvukli »dovoljno«.

I. Brich. Zgb. Vaše stvarce ne mogu ući: »Šala« o djevojčici je suviše lascivna, a zagoneka netočna.

Vl. S. Ivanić grad. Prve pjesme dospijevaju obično u koš. Tako se i Vašoj dogodilo.

Bert Jan. Vaša »Pjesma o čovjeku« nije za naš list.

Z. Fr. Osijek. Slika ne možemo donijeti, jer su klišeji odviše skupi.

N. R. Osijek. Isto vrijedi i za Vašu sliku.

S. Carić Vinkovci. »Zimska radost« nije za štampu. Učite pravopis.

Mat. Seljačka je buna već puno ljepše opjevana. Ne može ući.

Z. Buljević. Split. Kad sam pročitao Vaše pismo, a onda sastavak, sjetio sam se Vašeg citata: potresla se brda, rodio se miš.

S. S. C. Sombor. Hvala na prinosu. Ne možemo ga doduše uvrstiti, jer nije za naš list, ali se nadamo, da ćete nam poslati nešto drugo. — Gledajte nam malo preporučiti »Omladinu« ondje.

Ol. Del. Split. Vi sami velite, da ste tek učenik IV. razreda. Bit će dobro, da najprije učite jezik, a onda tek mislite na to, da Vam se radovi i štampaju.

V. M. I Vi se strpite. Poslana pjesma je vrlo slaba.

R. i L. Obradite kratko — za listak.

Sikojin Vinkovci. Vaša je priča posve neuspjela.

M. I. Split. Nije za štampu.

A. Princip. Sve je odviše naivno.

Sve saradnike molimo, da nam rukopise šalju uredno pisane tintom samo na jednoj strani, jer inače ne će uopće dolaziti u obzir, budući da nam je nemoguće za štampu prepisavati.

N. S. »Božanski vrtlar« ne može ući.

C. V. S. Pjesma Vaša »Noć se spušta« ne može u štampu.

? »Milijun«, prevedeno s esperanta, ne će ući, jer je suviše primitivno obrađeno i bez duha. Ista sudbina je i onih »Misli mudraca za svaki dan«.

Vjekoslav B. Nešto smo slično već negdje čitali.

H. Singer. Poradi skupoće klišeja ne možemo donositi više reprodukcija.

D. J. Karlovac. Pjesma s naslovom: »Spomen milom drugu« ne može ući; stihovi su suviše hrapavi i nejednaki brojem slogova, i onda mnogo smeta, što jedni počinju vezom drugi tezom (Vortaktom).

M. H. Vaši prijevodi iz Pascalovih »Pensées« ne mogu ući. Ima tamo daleko boljih stvari.

Cvj. Šk. Zgb. Vaši prijevodi iz Stecchettia kao i Petrarke ne mogu ući radi sadržaja.

O. R. Og. Vaše dvije pjesmice »Noć« i »Jesen« ne mogu ući. U prvoj je uvod suviše velik obzirom na one dvije kitice i onda zašto da noć krije Vaše »crne grijehe« — kakvi su to crni grijesi?! Zar ne bi bolje bilo: tugu, pečal ili slično? U drugoj pjesmi ima jezičnih pogrješaka, koje bi se još dale prebroditi, ali mjesta kao: »lišće šušti, zdvojno motreć vjetra moć«; »strašan vjetar strašnu priču priča«, ili »eto doba strašnih sjeta« nekako su bombastična i prilično nevjerojatna. Jesen je jedno od najljepših godišnjih doba, a Vi je ovako prikazujete. Tako bi se mogla opjevati, recimo, senjska bura.

Za učenike

VI., VII. i VIII. razreda svih srednjih škola

Škarica-Škreblin, Maturalni zadaci iz matematike (potpuno riješeni).

Cijene 20 Din bez poštarine.

Naručuje se kod biblioteke

„ERGON", Zagreb

Trg 29. listopada 1918

POZOR

ĐACI FILATELISTE!

Sve filatelističke potrepštine i albume za sabiranje možete najjeftinije nabaviti samo u -- trgovini maraka --

Oskar Weiss - Brođanin

Zagreb Nikolićeva ulica br. 4.

Dvorana amerikanskih uredskih namještaja

NOTTER I DRUG

Ilica 25. ZAGREB Ilica 25.

(nad kavanom „Corso")

Preporučuje pisaće strojeve raznih sustava sa latinicom i ćirilicom. Vlastita mehanička radionica

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

OSNOVANA GOD. 1846. **U ZAGREBU** **OSNOVANA GOD. 1846.**

Dionička glav.: K 60,000.000. Pričuve: K 130,000.000

PODRUŽNICE: Beograd, Bjelovar, Brod n. S., Crikvenica, Čakovac, Daruvar, Delnice, Djakovo, Gjurgjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Nova Gradiška, Mitrovica, Ogulin, Osijek, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun. ISPOSTAVE: Osijek D. Gr., Sušak, Vinica. MJENJAČNICA: Zagreb.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Izdaje $4^1/_2$%-tne založnice i $4^1/_2$%-tne komunalne obveznice, koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.

Kupuje i prodaje valute i devize

Izdaje čekove i kreditna pisma te obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Posreduje kod predoznaka iz Amerike u tuzemstvu.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOB. I KRALJ. GLAVNOGA GRADA ZAGREBA

PETRINJSKA UL. BR. 5. ZAGREB UGAO SUDNIČKE ULICE.

Ulošci K 250,000.000.—

Prima uloške na knjižice i tekući račun. Kupuje i prodaje devize i valute. Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Umjetničko nakladni zavod

J. Čaklović, Zagreb

Telefon br. 12-74. - - - Gundulićeva ul. 1.

Naklada umjetničkih dopisnica, knjiga i slika. — Vlastita konfekcija listovnog papira. — Izdanje knjižnice „Jugoslavenska biblioteka" „Umjetničke monografije" „Naša domovina".

Tražite prospekte i cjenike!

Naklada i trgovina umjetničkih slika

Petar Nikolić, Zagreb

Ilica 36. I. kat.

Preporuča svoje bogato skladište narodno historičkih umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama izradjenih od naših prvih umjetnika.

Prekrasni i ukusni okviri četverouglasti, okrugli i ovalni svíju veličina.

Izašla nova naša slika „Kosovska djevojka" od Uroša Predića. — Veliki izbor madona i ikona na skladištu.

Prikladni darovi za svaku prigodu.

Najveći stoga i najjeftiniji zavod te vrste.

Tražite prospekte. **Tražite prospekte.**

ST. KUGLI

KNJIŽARA KRALJEVSKOG SVEUČILIŠTA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30.

PREPORUČAMO IZ NAŠE NAKLADE:

UZORNA DJELA IZ KNJIŽEVNOSTI

Knjiga I. SMRT SMAIL-AGE ČENGIĆA. Pjesan Ivana Mažuranića. — Uvod i bilješke napisao dr. David Bogdanović. — Cijena K 32·—.

Knjiga II. LUČA MIKROKOZMA. Spjevao Petar II. Petrović-Njegoš, valdika crnogorski. Izdanje priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 28·—

Knjiga III. Demeter Dimitrija, TEUTA. Tragedija u 5 čina. — Izdanje priredio dr. David Bogdanović. Cijena K 40·—

Knjiga IV. SRPSKI PRIPOVJEDAČI I. — Šćepan Mitrov Ljubiša. — Milan D. Milićević. — Milorad P. Šapčanin. — Pajo Marković-Adamov. — Priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 30·—

Knjiga V. SRPSKI PRIPOVJEDAČI II. — Milovan Đ. Glišić. — Laza K. Lazarević. — Janko M. Veselinović. — Priredio dr. David Bogdanović. — Cijena K 36·—

Dr. David Bogdanović: PREGLED KNJIŽEVNOSTI HRVATSKE I SRPSKE

Knjiga I.: Hrvatska i srpska tradicionalna književnost. — Stara književnost hrvatska i srpska. — Književnost hrvatska od XV. vijeka do Gaja (1830.). — Književnost srpska od XVIII. vijeka do Vuka St. Karadžića (1814.). — Cijena broširano K 75·—

Knjiga druga, dio I.: Ilirski pokret. — Vuk St. Karadžić i njegovi suvremenici. — Hrv. književ. za apsolutizma. — Cij. broširano K 100·—

Knjiga druga. dio II.: Srpski romantizam. — Novo ustavno doba u Hrvatskoj. — Srpski realisti. — Hrvatska književnost poslije Šenoe. — Cijena broširano K 75·—.

ZATRAŽITE ILUSTR. NAKL. POPIS: a) Zabavnih, b) znanstvenih, c) školskih knjiga. d) muzikalija, e) papirničkog i kancelarijskog materijala.

ŠALJEMO IH BADAVA I FRANKO.

Knjige razašiljemo uz unapred poslani novac ili uz pouzeće. Zatražite pokusni broj ilustrovanog časopisa „DOMA i SVIJETA" (uređuje Dr. M. Ogrizović i Iso Velikanović), koji ćemo Vam poslati badava na ogled.

Obratite se kod svake Vaše potrebe na knjigama najprije na nas, jer samo najveća i najstarija knjižara u čitavoj Jugoslaviji.